Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КОМИТЕТИ
ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 246 (9992). • 1990 йил 25 декабрь • сешанба • Баҳоси 3 тийин.

БУТУН ҲОКИМИЯТ—ҚОНУНГА!

ССЖИ халқ депутатлари шанба куни ҳам ишладилар. Раислик қилувчи **В. Н. Калиш** 22 декабрь куни Съезд мажлисини очиб, котибиятнинг вакили **Г. К. Крючков**ни минбарга таклиф қилди. Унинг маълум қилишича, съезд иш бошлаганидан бери бугунги кунгача унинг ўнта мажлисида 230 нафар халқ депутати сўзга чиққан, шундан 98 депутат кун тартиби масалаларини муҳокама қилишда қатнашган.

Мурожаатномаларда кўтарилаётган кўпдан-кўп муаммолар орасида Иттифоқ ва жумҳуриятлар қонунларининг нисбати тўғрисидаги масала алоҳида ажралиб турибди. Ўртоқларнинг фикрича, ССЖИ Конституциясига ва ССЖИ Қонунларига зид келадиган норматив ҳужжатлар қабул этилишини жумҳуриятларнинг мустақиллиги ҳақидаги ҳеч қандай баҳоналар билан оқлаб бўлмайди. Иттифоқ Қонунлари инкор қилинаётган жойларда кўпинча жумҳуриятларнинг қонун чиқарувчи идоралари қабул этган ҳуқуқий ҳужжатлар ҳам амал қилмаётганлигига эътибор қаратилди.

Э. А. Шеварднадзенинг нутқидан кейин (бу нутқ жуда турлича баҳоланмоқда) вужудга келган ҳаяжонли вазият муносабати билан, шунингдек айрим халқ депутатлари шанига айтилган қўпол гаплар муносабати билан кўпгина фуқаролар академик Д. С. Лихачевнинг, ёзувчи С. П. Залигиннинг оқилона сўзларига қулоқ солишга чақирмоқдалар. Улар шундай дейишган эди:

— Эҳтиросларни кучайтирманглар, сиёсий найрангларни бас қилинглар, ҳеч бўлмаганда бир-бирингизни ҳақорат қилманглар, иш билан шуғулланинглар, мамлакат олдидаги, ўз халқингиз олдидаги юксак масъулиятни эсдан чиқарманглар. Шахсий нафсоният ва гина-қудуратларни ҳеч ким Ватан манфаатларидан юқори қўймасин, жазавани авж олдириш учун, диктатура билан одамларни қўрқитиш учун съезднинг юксак минбаридан фойдаланмасин.

Хотин-қизлар кенгашларидан сайланган ССЖИ халқ депутати Г. П. Грачева, деди сўнгра котибият вакили, ўз хатини ўқиб эшиттиришни илтимос қиляпти, бу хатида у М. Н. Полторониннинг Ленинград телекўрсатуви орқали сўзлаган нутқи хусусида ўзининг ғазабланганини изҳор қилади ва бундай феъл-атворни ахлоққа зид ва халқ депутатига, Россия Федерациясининг вазирига номуносиб деб ҳисоблайди.

Корхоналардан ташвиш билдирилган хат ва телеграммалар кетма-кет келиб турибди. Бу корхоналар давлат интизоми жуда бўшашиб кетганлиги, хўжалик алоқалари издан чиққанлиги, моддий-техникавий таъминот бузилганлиги оқибатида ишни тўхтатиш ёқасига келиб қолган. Бу хусусда котибият кейинги ахборотларидан бирида съездга алоҳида маълумот беришни зарур деб ҳисоблайди.

Тушаётган фикр ва мулоҳазаларда жумҳуриятларнинг давлат мустақиллигини қарор топтириш, халқларни миллий жиҳатдан тиклаш — кўпмиллатли жамиятимизнинг тараққиётидаги қонуниятли босқич эканлиги қайд этилади. Тўраларча ўта марказлаштиришга, иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятларнинг, бошқа миллий тузилмаларнинг ҳуқуқлари чекланиши ва камситилишига қатъиян чек қўйилиши лозим.

Айни вақтда ўртоқларнинг таъкидлашича, ўн миллионлаб совет кишилари Совет давлатининг озодлиги ва мустақиллигини ҳимоя қилар эканлар, буюк Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи деб аталган ва дунёда жуда катта обрў ҳамда нуфузга эга бўлган мамлакатда 70 йилдан кейин расмий жиҳатдангина ўзаро боғланган кўпинча қандай сиёсат юритиши даргумон бўлган 15 та алоҳида-алоҳида давлат пайдо бўлсин деб, ўз жонларини қурбон қилмаган эдилар.

Баъзи сиёсий арбоблар ёки профессор олимлар ўз қарашларини осонгина ўзгартириб, Совет Иттифоқини «империя», «мустамлакалар империяси» ва шу каби иборалар билан таърифлаётганликларини мутлақо маъқуллаб бўлмайди. Жумладан, бундай иборалар съезд минбаридан ҳам айтилди.

Оғизда Иттифоқ шартномаси тарафдори эканликларини билдириб, амалда унинг тузилишини муаммога айлантирадиган ёки муайян муддатгача орқага сурадиган шартларни қалаштириб ташлаётган сиёсатчиларнинг позицияси мурожаатномаларда қаттиқ танқид қилинмоқда. Бундай шартлар кимга керак? Халққами? Булар халққа мутлақо керак эмас. Булар шахсий нафсониятлари ва амалпарастлик муддаоларинигина кўзлаётган сиёсатдонларга керак. Аммо бунинг азобини халқ тортади.

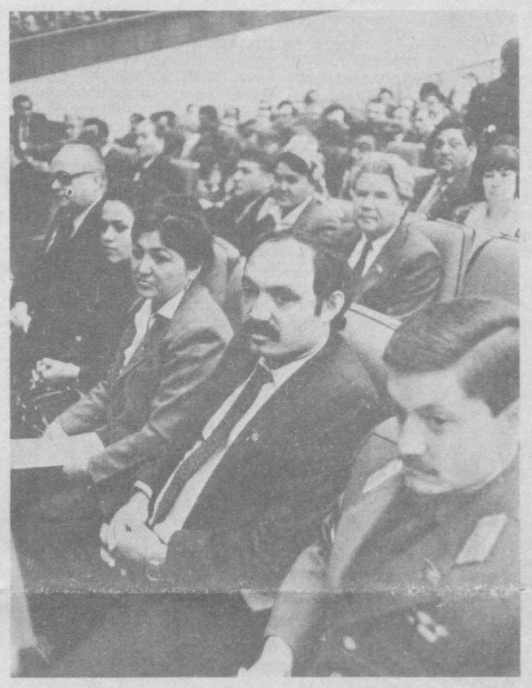

ССЖИ халқ депутатларининг тўртинчи Съездида.
ЎзТАГ телесурати.

Шундан кейин анъанага кўра микрофонлар орқали қисқа-қисқа нутқлар сўзлаш бошланди. Чунончи, Бердск марказий шаҳар касалхонаси бош врачининг даволаш бўйича ўринбосари **Г. Т. Баранова** соғлиқни сақлашнинг мушкул аҳволи ҳақида алам билан гапирди. Киев областидаги Бузницкий номли колхоз раиси **А. С. Даниленко** депутат Черняклинг гапларига қарши кескин норозилик билдирди. Унинг бу гаплари украин халқининг орзу-умидлари ва фикр-ўйларини ифодаламайди, деди А. С. Даниленко. Жумҳуриятдаги вазият беқарор бўлиб турган бўлсада, аммо гўё халқимиз Иттифоқ шартномаси тузилишини хоҳламайди, деб айтиш, ёлғон гапириш демакдир, деб таъкидлади у.

Конституцияга киритиладиган баъзи ўзгартишлар хусусидаги мунозара давом этди. ССЖИ Олий Кенгаши Иттифоқ Кенгаши меҳнат, нарх-наво ва ижтимоий сиёсат масалалари комиссияси раисининг ўринбосари **А. Г. Журавлев** ўз нутқини далилсиз сиёсий декларациялардан бошлади (ва шундай декларациялар билан тугаллади). Чамаси, нутқ тахминлар, миш-мишлар билан тўлиб тошган ва нотиқнинг ўз иборалари билан айтганда, унга «ҳеч панд бермаган» ички сезги руҳи билан суғорилган эди.

«Фитнанинг бошида ким турибди?» — деб сўради депутат ва бироз тўхтаб тургач, ўзи жавоб қайтарди: «Мен фамилияларини айтмайман... мен уларни билишимни айтаман демоқчиман. Мен уларни керак бўлган пайтда айтаман. Фитнанинг бошида даҳо бадкирдор турибди. Демак даҳони ва бадкирдорни изланглар, хато қилмайсизлар. Вазият шу қадар таҳликалики, ҳаммамиз катта хавф-хатарга учраймиз».

Минтақалараро депутатлик гуруҳининг фикрича, деди **А. И. Казанник**, 1977 йил Конституцияси ҳаддан ташқари эскириб қолди ва ҳозирги ижтимоий муносабатларни муносиб ифодалай олмайди. Энди иш тезроқ кетади, деб умид қилса бўлади: комиссиянинг ихтиёрида марҳум академик А. Д. Сахаров тайёрлаган лойиҳа ва Россия федерацияси янги Конституциясининг лойиҳаси бор. Минтақалараро депутатлик гуруҳи ССЖИ Олий Кенгаши билан Президентнинг давлат идора системасини такомиллаштириш йўлидаги куч-ғайратларини қўллаб-қувватлайди. Аммо бизнинг назаримизда, бу системани ССЖИ халқ депутатлари биринчи Съездининг қарорлари асосида — Советларнинг тўла ҳокимияти, ҳокимиятни фарқлаш, давлат идора системаси устидан парламент назоратининг олий органи сифатида Олий Кенгашнинг ўрни ва мавқеини сақлаб қолиш қоидалари асосида такомиллаштириш лозим.

Омск давлат дорилфунуни кафедрасининг мудири сўзининг охирида Конституцияга киритиладиган ўзгартишлар лойиҳаси хусусида аниқ таклифлар киритди.

Бизнинг ишонч-эътиқод мамлакатимиз; деди депутат **Р. Х. Солнцев**, ҳозир ҳам Президентнинг сўзларига ишонамиз: Бўлажак ҳокимият тузилмалари ҳали деярли тўлатилмасдан туриб Конституцияни ўзгартиряпмиз. Албатта, бу қўрқинчли: чунки ичида нима борлигини билмай, кўр-кўрона равишда қоп сотиб олаётган одамга ўхшаймиз, унинг ичидан юввошгина мушук эмас, йўлбарс чиқиб қолсачи. Биз ҳаммамиз диктатурадан қўрқамиз.

Хўш, бунинг иложи борми? Ёзувчи бу саволга жавоб қайтариб, шундай деди: тарих ҳар қандай тўс-тўполон даврда ўзини ўзи сақлаб қолишдек олий ҳис-туйғуга асосланиб, ўзини ўзи ташкил этиш учун қаттиққўл марказга таянганлигидан сабоқ беради.

Депутат жамиятимизнинг ўткир муаммоларини тасвирлар экан, ҳаётнинг ўзи Президентга ёрдам бериш учун янги тузилмаларни юзага келтираётганини айтди: барча поғоналардаги депутатларни бирлаштириш, эҳтимол Россияни қутқариш комитетини тузишга имкон берган бўлур эди.

Президент маърузасида марказда ва жойларда кучли ижроия ҳокимияти зарурлиги тўғрисида айтилган фикрлар ва таклифларни қўллаб-қувватлаб, Магадан шаҳридаги 17-ўрта мактаб директори **Т. Н. Шмонина** шу муносабат билан Асосий Қонунга таклиф этилаётган ўзгартишлар ва қўшимчалар самарали ижроия ҳокимиятини тузишга имкон беришини эътироф қилди.

Педагог ССЖИ Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасида халқ таълими вазирлигини таъсис этиш ва халқ таълими эҳтиёжлари учун Президент жамғармасини тузиш зарур, деб ҳисоблайди.

Мен КПСС аъзосиман, шу сабабли партия раҳбари мамлакат Президенти эканлигидан фахрланишим керак эди, деди сўзининг охирида депутат. Лекин мен ўзимга борган сари мана бундай қийин саволни беряпман: бир кишининг қўлига жуда кўп ҳокимият бериб қўймадикмикан, биз ҳокимиятни тақсимлашнинг биринчи съездимизда эълон қилган принципи бузилмаётганмикин?

(Давоми иккинчи бетда).

ЖУМҲУРИЯТ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

«ПАХТАКОР КОЛХОЗ ВА СОВХОЗЛАРГА ПАХТА ТАЙЁРЛАШ ВАЗИФАСИНИ БЕРИШ ҲАМДА УЛАРНИ ПАХТА ТОЛАСИ ВА БОШҚА МАҲСУЛОТ УЧУН ҲИСОБ-КИТОБ ҚИЛИШГА ЎТКАЗИШ ТЎҒРИСИДА»

Шу йил 22 декабрь куни Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасида Ўзбекистон ССЖ Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, унинг вилоят ва район идораларининг ходимлари, колхозлар ва совхозлар, пахта заводларининг раҳбарлари, пахта тайёрлаш пунктларининг мудирлари, Ўзбекистон ССЖ Молия вазирлиги, Ўзбекистон Деҳқончилик-саноат банки, Ўзбекистон ССЖ Иқтисодиёт қўмитаси, Ўзбекистон ССЖ Давлат ҳисоб қўмитаси, Ўзбекистон ССЖ Давлат нарх қўмитасининг раҳбарлари, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлимининг ҳамда Ўзбекистон ССЖ Фанлар академиясининг илмий ходимлари иштирокида конференция ўтказилди.

Конференцияда Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг котиби ўртоқ А. И. Икромов ва Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси Раисининг биринчи ўринбосари ўртоқ И. Ҳ. Жўрабеков қатнашдилар ва нутқ сўзладилар.

Конференция қатнашчилари кейинги вақтда жумҳуриятда деҳқончилик-саноат комплексини энг яхши ҳолатга келтириш, пахта ва бошқа маҳсулот сифатини ошириш юзасидан фаол ташкилотчилик, амалий ишлар олиб борилаётганини таъкидладилар.

Пахтачиликда илмий асосланган системани ўзлаштиришга қаратилган бутун тадбирлар туркуми айни ана шу мақсадга йўналтирилган. Ҳамма жойда пахта-беда алмашлаб экиш жорий этилганлиги, мелиорация ва агротехника ишлари амалга оширилганлиги деҳқончилик маданиятини юксалтиришга ҳамда умуман қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ҳажмларини ўстиришга кўмаклашди.

Пахтачиликдаги яккаҳокимлик ўзининг барча салбий оқибатлари билан ўтмишда қолиб кетмоқда. 1988 — 1990 йилларда кичик далаларда пахта майдонлари 8 фоиз камайтирилди ва 1990 йилдан 65 фоизни ташкил этди. Бу эса ерлар унумдорлигини, пахта ҳосилини кўпайтиришга, тола, уруғлик ва пахтани қайта ишлашдан чиқадиган бошқа маҳсулотларнинг сифатини яхшилашга кўмаклашмоқда.

Пахта тайёрлашни, уни қайта ишлашни ҳамда тола ва бошқа маҳсулотларни сотишни колхоз ва совхозларнинг ўзлари такомиллаштиришга оид кенг миқёсдаги ишлаб чиқариш тажрибаси бу йўналишдаги муҳим ташкилий-иқтисодий тадбир бўлди.

Шу муносабат билан ушбу мураккаб вазифани ҳал этишнинг энг мақбул йўлини топиш ва пахтачиликда ҳосилни тайёрлаш, пахта толасини қайта ишлаш ва сотиш системасини такомиллаштиришга доир келишиб олинган ҳаракат дастурини кўпчиликнинг куч-ғайрати билан ишлаб чиқиш талаб этилади.

1987 йилдан бошлаб хўжаликларда учта усул бўйича тажриба ўтказилди:

1. Ўрта Осиё қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти илмий-тадқиқот илмгоҳининг А. С. Цамутали раҳбарлигида ишлаб чиқилган усули бўйича.

Бу усулнинг моҳияти қуйидагича: пахта заводларининг тайёрлаш пунктлари колхоз ва совхозларга топширилади. Хўжаликларнинг ўзлари пахта ҳосилини тайёрлайдилар ва сақлайдилар. Заводларда ҳосил қайта ишланганлиги учун колхоз ва совхозлар 1 тонна тола ишлаб чиқарилганлиги харажатларини тўлайдилар. Заводнинг маҳсулотни сотадиган бўлими хўжаликлар номидан тола, чигит, линт ва бошқа маҳсулотни истеъмолчиларга жўнатади. Ҳосилни қайта ишлашдан олинган тола ва маҳсулот учун тўланадиган пул бевосита колхоз ва совхозларнинг ҳисобига тушади. Шу тариқа колхоз ва совхозлар ушбу тажрибада тола учун ҳақ олдилар, пахта ҳосили қабул қилиниши ва сақланиши учун жавобгар бўлдилар, заводлар эса маҳсулотни шунчаки қайта ишловчиларга айланди.

2. Ўзбекистон ССЖ Фанлар академияси иқтисодиёт илмгоҳининг И. И. Искандаров раҳбарлигида тайёрланган усули бўйича.

Бу усул биринчи усулдан шу жиҳатлари билан фарқ қиладики, бунда пировард маҳсулот учун эмас, балки пахта ҳосили учун эса ундаги тола миқдорига қараб хўжаликлар билан ҳисоб-китоб қилинди. Колхоз ва совхозлар маҳсулот учун тола, линт, ўлик пахта, уруғлик чигитни истеъмол қилувчилардан эмас, балки пахта заводидан пул олдилар. Бошқача қилиб айтганда ушбу тажрибадан пахта ҳосили учун хўжаликлар билан ҳисоб-китоб қилишнинг ҳозирги мавжуд системаси сақлаб қолинди. Пахта тозалаш заводлари ҳосилни тайёрлаш ва сақлаш вазифасидангина халос бўлдилар.

3. Ўзбекистон ССЖ Давлат режалаштириш илмгоҳининг усули бўйича.

Бу усул пахта тайёрлаш ва уни қайта ишлашнинг мавжуд системасини ўзгартирмади. Пахта заводлари хўжаликларга тола учун ҳақ тўладилар. Тола ҳажми ҳисоб-китоб коэффициентига қараб белгиланади.

Уч йиллик тажриба якунлари шуни кўрсатдики, қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти илмгоҳи ишлаб чиққан пахта ҳосилини тайёрлаш, уни қайта ишлаш ва пахтачиликнинг пировард маҳсулоти учун ҳисоб-китобларни такомиллаштириш усули амалда кенг тарқалди.

1987 йилда 1 та хўжалик, 1988 йилда 15 та, 1989 йилда 69 та ва 1990 йилда 175 та хўжалик тажриба шароитида ишлади.

1989 йилда ана шу тажриба асосида ишлаган 69 та хўжалик маҳсулот сифатини яхшилаш, ҳосилнинг паст навли толага ўтказилишини қисқартириш ҳисобига қўшимча равишда 13 миллион сўм фойда олди.

Конференция пахта тайёрловчилар, уни қайта ишловчиларнинг вазифалари ва харидорлар билан ўзаро ҳисоб-китоб қилиш усулларини ишлаб чиқди.

ДАВЛАТ ХАВФСИЗЛИГИ ҚЎМИТАСИ БУЗҒУНЧИЛИККА ҚАРШИ КУРАШАДИ

ССЖИ халқ депутатларининг IV Съездида В. А. КРЮЧКОВ нутқи

Депутат ўртоқлар!

Съезднинг топширувига биноан энг аввало мамлакатдаги бузғунчи сиёсий кучлар тўғрисидаги ва иқтисодий тўсқинликка қарши кураш ҳақидаги масалаларга тўхталиб ўтишга рухсат бергайсиз.

Ҳозирги вақтда «бузғунчи кучлар» тўғрисида кўп гапирилмоқда. Бироқ нима учундир бу ҳақда чекистлар гапирса, баъзилар бунда «халқ душманлари»ни излаш даврига қайтишга интилишни кўришга мойилдир. Яқинда социал-демократик ва республикачилар партиялари вакиллари гуруҳи менинг телекўрсатув ва матбуот орқали айтган фикрларимда, уларнинг ёзишича, гўё «ўзгача фикрловчиларни таъқиб этиш даврига хос руҳ ва иборалар бор» эмиш. Пинҳона иқтисодиёт ва порахўрлик, ғайриқонуний хатти-ҳаракатларнинг жиноятқорона кўринишларига биз берган баҳоларни улар сиёсий ва иқтисодий ислоҳотлар жараёнига атайлаб содда ёндашув деб айтмоқдалар. Бундай пайтда беихтиёр кимдир турмуш воқеликларини шунчаки билмайди ёки бу воқеликлар турлича тушунилмоқда, деган таассурот туғилади.

Айрим кишилар мулк тўғрисидаги масала ва ҳокимият ҳақидаги масала хусусида мамлакатда кескин кураш авж олганлиги ҳақидаги фикрни умуман танқидий тушунмоқда. Бундай гаплар одамларни хавотирликка солиб, бозор муносабатларига ишончсизлик уйғотмоқда, деб ҳисоблашмоқда.

Бироқ, ахир бу ҳақда фақат давлат хавфсизлиги қўмитасигина гапирмаяпти-ку. Халқ депутати академик Заславская шу йилнинг 17 декабрида «Известия» газетасида эълон қилинган шу газета мухбири билан суҳбатда мамлакатда — «Ҳақиқатан ҳам катта қадриятлар учун, яъни мулк учун, ҳокимият учун ҳақиқий кураш бошланиб кетди» — деди. Кўпчилик бу ҳақда ушбу съездда ҳам гапирди.

Кейинги беш йил мобайнида мамлакатдаги вазиятнинг ривожланиш мантиқи назаримда, бузғунчилик нима, деган саволга яққол жавоб қайтарди. Бу ягона федератив давлатимизнинг емирилишига олиб борадиган нарсадир.

Бу халқ ҳокимияти ҳақиқий шаклларини халқчил мазмун билан бойитиш ўрнига жамиятга тор гуруҳбозлик манфаатларини тиқиштиришга уринишлардир. Бу мулкчиликнинг янги муносабатлари тўғрисидаги масалани меҳнаткашлар манфаатлари ҳисобига ҳал этишга интилишдир.

Мамлакат хавфсизлиги даражасига баҳо берилар экан, тараққиётимизга солинаётган хавф-хатарнинг манбаларини аниқлаш муҳимдир.

Бундай манбалар хилма-хил бўлиб, биз уларни ташқи ва мутлақо ички манбалар деб атаймиз.

Бунда нима назарда тутилади? Халқаро муносабатларда иликлик бошланганига қарамай, Ғарбдаги бир қанча махсус хизмат маҳкамаларининг ССЖИдаги сиёсий вазиятнинг ривожи тўғрисида, бизнинг мудофаа ва илмий-техникавий имкониятимиз, хом ашё, ёқилғи, озиқ-овқат маҳсулотларининг стратегик запаслари, валюта резервлари ҳажми тўғрисида ахборот тўплаш юзасидан фаолликни анча оширганликлари кузатилмоқда.

Ана шу махсус хизмат маҳкамалари ва чет эллардаги улар билан боғлиқ Советларга қарши марказлар ўзларининг Совет Иттифоқига доир фаолиятининг янги шакллари ва усулларини ишлаб чиқмоқдалар, стратегия ва тактикани такомиллаштирмоқдалар.

Биз эҳтиросларни асло авж олдираётганимиз йўқ ва унга сергаклик билан баҳо берамиз. Биз бундан буён ҳам ана шундай фаолиятга дуч келамиз. Билмоқчи бўлсангиз — бу давлатлар ўртасидаги ҳозирги ҳақиқий аҳволнинг ўзига хос хусусиятидир. Мана бу мисолларга қаранг: масалан, АҚШ марказий разведка бошқармаси «Озодлик» радиостанциясидан, чет эллардаги ўзи маблағ билан таъминлаб турадиган Советларга қарши бўлинмалардан фойдаланишдан воз кечмоқчи эмас. Зотан, Америка разведкаси тузилмасининг ўзида Совет Иттифоқига аниқ мақсадни кўзлаб таъсир кўрсатиш учун ССЖИдаги ишчилар ҳаракати тўғрисида ахборот тўплайдиган бўлинма ташкил этилган.

Махсус хизмат маҳкамалари олиб борадиган кураш шакли ўзгармоқда, бироқ унинг моҳияти ўзгармай қолмоқда. Хусусан, ўзини социализмга қарши кучларни бирлаштирувчи асосий ташкилот деб билаётган халқ—меҳнат уюшмаси ССЖИга қарши ГФЖ ҳудудидан туриб фаол ҳаракат қилишни давом эттирмоқда. Уни марказий разведка бошқармаси ҳам маблағ билан саҳийларча таъминлаб турибди. Ана шу ташкилот ССЖИ ҳудудида «Бўлажак Россия сари йўл» сиёсий дастурини, Советларга қарши бошқа ҳужжатларни тарқатмоқда. Айни пайтда халқ —меҳнат уюшмаси Москва шаҳрининг Октябрь ноҳиясида ўзининг «Посев» нашриёти ваколатхонасини рўйхатга олди. Ваколатхона ССЖИда тарғибот адабиётларини нашр этиш ва тарқатиш билан шуғулланмоқда.

Украина миллатчиларининг чет эллардаги ташкилотлари ўз фаолиятини анча кучайтириб юборди. Украина миллатчилари ташкилотининг соқчиликдан ташқари қисмлари раҳбариятининг украинлар уруғига мурожаатномасида жумҳуриятнинг ССЖИ таркибидан чиқиши учун курашаётган у ердаги кучларини моддий, маънавий ва ташкилий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш зарурлиги тўғрисида гапирилади.

Совет Иттифоқидан борадиган муҳожирлар янги туркумининг жўнаб кетиши ва уларни қабул қилиб олишга доир ишлар фаол ривожлантирилмоқда. Энг янги илмий ва техникавий ишланмалар соҳасида билимга эга бўлган кишиларга алоҳида эътибор кўрсатилмоқда. Мамлакатимиздан илмли кишиларни олиб кетишга доир катта-катта программалар ишлаб

(Давоми иккинчи бетда).

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи Президентининг ФАРМОНИ

МОЛДОВА ССЖдаги ВАЗИЯТНИ НОРМАЛЛАШТИРИШ ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Молдова ССЖдаги миллатлараро қарама-қарши туриш қалтис нуқтага етиб бормоқда. Бунинг сабаби шуки, жумҳурият Олий Кенгаши қабул этган бир қанча ҳужжатларда молдован бўлмаган миллат аҳолисининг фуқаролик ҳуқуқлари камситилмоқда. Шу билан бирга қилинган хатти-ҳаракатлар—мухтор тузилмалар ва янги бошқарув идоралари ташкил этилганлиги ССЖИ Конституциясига ва Молдова ССЖ Конституциясига мувофиқ эмас.

Натижада жумҳуриятдаги барқарорликка ва фуқароларнинг хавфсизлигига ҳақиқий хавф-хатар вужудга келди.

Мана шуларни эътиборга олиб, ССЖИ Конституцияси 127³ моддасининг 1 ва 2-бандлари асосида **қарор қиламан:**

1. Молдова ССЖ Президенти, Олий Кенгаши ва ҳукумати жумҳурият ҳудудида 1990 йил 24 октябрдаги «ССЖ Иттифоқи қонунлари ва бошқа қонун ҳужжатларининг амал қилишини таъминлаш тўғрисида»ги ССЖИ Қонуни сўзсиз бажарилиши учун ҳамма чора-тадбирларни кўрсинлар.

2. Молдова ССЖ Олий Кенгашига:

«Молдова ССЖ ҳудудида тилларнинг амал қилиши тўғрисида»ги жумҳурият қонунининг ҳамда уни жорий этиш тартиби ҳақидаги Молдова ССЖ Олий Кенгаши қарорининг айрим қоидаларини қайта кўриб чиқиб, унинг ҳудудида яшовчи барча миллатларнинг манфаатларига риоя этилишини таъминлаш;

Молдова ССЖ Олий Кенгашининг «Молдова ССЖ Олий Кенгаши Раёсатининг гагауз элатининг мухториятини ташкил этиш тўғрисида ССЖИ халқ депутатларининг сўровларини ва бошқа мурожаатномаларини ўрганувчи комиссияси материаллари ҳақида»ги 1990 йил 27 июль қарорини қайта кўриб чиқиш таклиф этилсин.

3. «Молдова ССЖ Олий Кенгашининг ўзаро ҳужум қилмаслик тўғрисидаги Совет-Германия шартномасига ҳамда 1939 йил 23 августдаги қўшимча махфий протоколга, шунингдек уларнинг Бессарабия ва Шимолий Буковина учун оқибатларига сиёсий-ҳуқуқий баҳо бериш комиссиясининг хулосаси тўғрисида»ги 1990 йил 23 июнь қарорининг 1940 йил 2 августида Молдавия ССЖ эълон қилинганлигига баҳо берилган қисми ҳуқуқий кучга эга эмас, деб ҳисоблансин.

4. Гагауз жумҳуриятини ва Молдавия Днестрбўйи Совет Социалистик Жумҳуриятини эълон қилиш тўғрисида, сайлов ўтказиш ҳақида, уларнинг олий идораларини тузиш тўғрисида Гагауз аҳолиси зич яшайдиган ҳудудлардан барча поғоналардаги халқ депутатлари 1 съездининг 1990 йил 19 августдаги қарорлари ҳамда Днестрбўйидаги баъзи манзилгоҳлардан турли поғоналардаги Советлар депутатлари II Съездининг 1990 йил 2 сентябрдаги қарорлари, шунингдек мазкур идоралар шундан кейин қабул этган барча қарорлар қабул қилинган пайтидан бошлаб ҳуқуқий кучга эга эмас, деб ҳисоблансин.

5. Вужудга келган вазиятни эътиборга олиб ва ССЖИ таркибидаги Молдова ССЖнинг яхлитлигини сақлаб қолиш мақсадида ССЖИ Конституциясига ва Молдова ССЖ Конституциясига мувофиқ жумҳурият Олий Кенгаши барча миллатларга мансуб жумҳурият фуқароларининг тенг ҳуқуқларини таъминлайдиган зарур қонунлар ва қарорларни ишлаб чиқиб, қабул этсин.

6. Молдова ССЖ Президенти, Олий Кенгаши, жумҳурият ҳукумати, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг раҳбарлари вазиятни нормаллаштириш, ҳар қандай миллат фуқароларининг ҳуқуқларига амалда сўзсиз риоя этилиши, миллатлараро можаролар авж олдирилишига йўл қўймаслик юзасидан барча зарур чора-тадбирларни дарҳол кўрсинлар.

7. Молдова ССЖ ҳукумати кўнгиллиларнинг отрядларини ва ўзини ўзи мудофаа қилувчи ишчи отрядларини тарқатиб юборсин.

8. Молдова ССЖ Олий Кенгаши:

Молдова жумҳурият гвардиясини тузиш тўғрисидаги ўзининг 1990 йил 2 ноябрь қарори;

Молдова ССЖ Олий Кенгаши Раёсатининг «ССЖИ Вазирлар Кенгаши баъзи қарорларининг Молдова ССЖ ҳудудида амал қилишини тўхтатиб қўйиш тўғрисида»ги 1990 йил 19 март Фармонини ва жумҳурият ҳудудида ҳарбий хизматчиларнинг ижтимоий ҳуқуқларини камситадиган бошқа ҳужжатларни бекор қилсин.

9. Жумҳурият раҳбарияти Молдова ССЖни қалтис вазиятдан қутқариш юзасидан кўрилган чора-тадбирлар ҳақида ўн кун муддатда ССЖИ Президентига ахборот берсин.

Ушбу Фармон бажарилмаган тақдирда ССЖ Иттифоқининг Конституцияси ССЖИ Президентига берган ваколатларга мувофиқ зарур чора-тадбирлар кўрилади.

ССЖИ Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 йил 22 декабрь.

БУТУН ҲОКИМИЯТ—ҚОНУНГА!

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Турли даврларда Асосий Қонунимизни фақат хўжакўрсинга янгилашарди, деди Фарғонада чиқадиган «Коммуна» вилоят рўзномаси муҳаррирининг ўринбосари **А. У. Ҳусанов.** Моддалар ва параграфлар сони кўпаярди, лекин фуқаролар ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг рўйирост эркинликлари кўпайгани йўқ.

Бизга бошбошдоқлик эмас, демократия керак. Бизга сафсатабозлик эмас, ошкоралик керак. Депутат миллатлараро муносабатлардаги мураккаб жараёнлар тўғрисида гапириб, мамлакат ва жумҳуриятларнинг раҳбарлари умумий мақсадларимиз йўлида қўлни-қўлга бериб ишлаган тақдирдагина уларни муваффақиятли ҳал этиш мумкинлигини таъкидлади.

У Конституцияга киритиладиган ўзгартишлар лойиҳаси юзасидан аниқ-равшан мулоҳазалар билдирди.

РСФСЖ Компартияси Марказий Қўмитасининг иккинчи котиби **А. Н. Ильин** ўз нутқини бошқа кўпгина нотиқлар каби мамлакатдаги аҳволни қисқача таърифлашдан бошлади. Сиёсий ва иқтисодий кескинлик ниҳоятда қалтис даражага етди, деди депутат. Агар биз ҳозир тартиб ўрнатиш, миллатлараро муносабатларни изга солиш, ижтимоий тотувликни тиклаш юзасидан зарур чоралар кўрмасак, ижтимоий-иқтисодий системамизнинг ҳалокати муқаррар.

Бироқ нотиқ шу қадар аянчли истиқболни тилга олиш билан чекланганн йўқ. У бундай фожиали оқибатни бартараф этишнинг мумкин бўлган йўлларини таҳлил қилди. Нутқларга қараганда, ССЖИ халқ депутатларининг тобора кўпчилиги демократияни ривожлантириш ва масъулиятни кучайтиришнинг диалектик бирлиги маъносини тушуниб олмоқдалар, деди нотиқ. РСФСЖ Компартияси Марказий Қўмитаси ижроия ҳокимиятини кучайтириш зарурлигини аслида қўллаб-қувватлар экан, бу ҳокимият Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқи сақлаб қолинган тақдирдагина ўз натижаларини бериши мумкинлигини тушунади.

РСФСЖ Компартияси Иттифоқ шартномаси имкони борича қисқа муддатда тузилсин деган фикрда ҳам қаттиқ турибди. Депутат Россия федерацияси янги конституциясининг лойиҳаси юзасидан фикр билдирди. Унда Иттифоққа бирлашиш фақат эҳтимол тутилган бир вариант дебгина ҳисобланадь. Шунинг учун ҳам бир гуруҳ коммунистлар — РСФСЖ халқ депутатлари РСФСЖ Конституциясининг муқобил нусхасини ишлаб чиқдилар.

Олий Кенгаш ҳуқуқ-тартибот ва жиноятчиликка қарши кураш масалалари комитетининг раҳбарларидан бири — депутат **Н. А. Струков** бутун зални ажаблантирди. Афсуски, у муҳокама қилинаётган муаммонинг ёки ўзига яқин ҳуқуқ-тартибот масалаларининг моҳиятига чуқур кириб боролмади, аксинча, сафсата сотиш, қуруқ гап ва мулоҳазалар билдириш билангина шуғулланди. Эркин, ифодали сўзлардан фойдаланиб, фақат шахсий мулоҳазаларини билдиришдан нари ўтмади. Депутат ҳаммани ва ҳамма нарсани танқид қилди.

Адолат нуқтаи назаридан шуни айтиш кераккн, у муҳокама қилинаётган муаммо — Асосий Қонунга ҳам бир марта тўхталди. Лекин яна ўзи билан ўзи овора бўлиб қолди. Конституция, деди нотиқ, турмушимизнинг қамраб бўлмас бутун муаммоларини сиғдириш мумкин бўлган тўрва халта эмас.

Биринчи танаффусдан сўнг **И. А. Каримов** раислик қилди.

ССЖИ Вазирлар Кенгашининг ёқилғи-энергетика комплекси бюроси бўлимининг мудири депутат **Г. И. Тихонов** Иттифоқ Конституциясининг бир қатор моддаларини ўзгартириш юзасидан киритган таклифлар асосан Вазирлар Маҳкамасининг бўлажак фаолияти билан боғлиқ қоидаларга тааллуқли бўлди.

У мамлакат Асосий Қонунига тузатишлар Президент ҳокимиятини кучайтиришга олиб боришини таъкидлади. Бироқ, буни фақат Президентнинг шахсий ҳокимиятини кучайтириш, деб тушунмаслик учун вице-президент вазифаларини анча кенгайтириш зарур, деб ҳисоблайман. Мамлакатда тартибни таъминлаш вице-президент фаолиятининг асоси бўлиши керак, деди нотиқ, бу эса қонунлар амал қилишини таъминлашдир.

Нотиқ ижроия ҳокимиятининг вазифасини ўзи қандай тушуниши ҳақида гапирганида, Вазирлар Маҳкамаси тўғрисидаги Қонунда унинг вазифалари, Иттифоқ ва Иттифоқ-жумҳурият вазирликларининг рўйхати аниқ кўрсатилиши кераклигини, марказ билан жумҳуриятлар ўртасидаги ўзаро муносабатлар аниқланиши лозимлигини таъкидлади.

У ҳозирги ССЖИ Вазирлар Кенгашининг иши ҳақидаги ўз фикрини айтди.

Ҳокимиятнинг ҳозирги тарқоқ ҳолдаги, ночор тузилмаларини шундайлигича қолдириш — мамлакатни яқин келажакда иқтисодий ва сиёсий тўс-тўполонга дучор қилишини билдиради, деди Иттифоқ Кенгаши режа ва бюджет-молия комиссияси раисининг ўринбосари **А. Н. Саунин.** Уйга ўт тушганда, ёнғинни ўчиришнинг жуда мақбул ва самарали йўлларини қидириш тўғрисида мунозара қилиб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак.

Депутат Президент Кенгашининг тугатилишига тўхталиб, давлат бошлиғига ҳар ҳолда салобатли, нуфузли эмас, балки юқори малакали чинакам одамлардан ташкил топган кенгаш кераклигига ишонч билдирди. Кенгаш қайта қуриш сиёсатининг ақлий-маънавий негизига айланиши керак.

Таллинндаги Ленин номли «Двигатель» давлат иттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмасининг директори депутат **В. И. Яровой** съездда сўзга чиққан депутат Рюйтель билан қаттиқ мунозара қилди. Рюйтель Эстония Иттифоқ шартномасини кўриб чиқишдан бош тортиши тўғрисида гапирган эди. В. И. Яровой Эстония депутатлари орасида қарама-қарши фикрдаги беш киши борлигини, улар жумҳурият ҳудудида яшаётган юз минглаб меҳнаткашларнинг фикрўйларини ифодалаётганликларини таъкидлади

Нотиқ Эстониядаги корхоналардан бирининг меҳнаткашларидан келган телеграммани ўқиб эшиттирди. Унда Эстониянинг миллатчи ҳукумати ССЖИ Конституциясини, қонунларини, шунингдек Президентнинг фармонларини бузиб, ҳокимиятни зўравонлик билан эгаллаб олишга тайёргарлик кўраётганлиги съезд делегатларига етказилсин деб талаб қилинган. Айни вақтда меҳнаткашлар Иттифоқ шартномасини имзолашда қатнашишни ҳам талаб қиладилар.

Депутат Б. Н. Ельциннинг съезддаги нутқини танқид қилди. Унинг сўзларига қараганда, Б. Н. Ельцин халқ орасида доимо машҳур бўлишга интилиб, шу даражадаги раҳбарларга хос бўлмаган сиёсий хатоларга йўл қўймоқда.

Ҳаётимизнинг ҳар қандай соҳасига 1985 йилдаги ниятларимиз нуқтаи назаридан эмас, балки бугунги кун, ҳозир эса бошимиздан кечираётган чуқур ва оғир танглик нуқтаи назаридан баҳо бериш керак, деган фикрни билдирди ССЖИ Олий Кенгаши мудофаа ва давлат хавфсизлиги масалалари қўмитаси раисининг ўринбосари **В. Н. Очиров.** Ўша ниятларимизнинг кўпчилиги яхши истаклигича қолиб кетди.

ССЖИ Қуролли Кучлари вакилининг фикрига қараганда, ҳозир Қуролли Кучларни ва давлат хавфсизлиги идораларини сақлаб қолиш вазифаси биринчи ўринга қўйилмоқда, уларни ислоҳ қилиш эса иккинчи ўринда турибди. Депутат, жумладан, ҳозир ҳеч ким ёшларни ҳарбий хизматга тайёрлаш учун, баъзи жумҳуриятларда жойлашган қўшинларга муносабат учун амалда асло масъул эмаслигини алам билан гапирди.

Конституцияга киритилиши таклиф этилаётган ўзгартишлар ва қўшимчаларда, деди мухтор тузилмалар номидан сўзга чиққан **Е. Д. Айпин,** Президент ҳокимиятини кучайтириш назарда тутилади. Шу сабабли янги ҳокимият тузилмаларини эгаллаб олишни истисно этадиган аниқ-равшан демократик мувозанатлар системасини ўйлаш керак.

Ханти-мансилар депутати ССЖИ Олий Кенгаши билан Миллатлар Кенгашининг мамлакат турмушидаги энг муҳим масалаларни ҳал этишдаги ҳуқуқ доирасини кенгайтиришни таклиф қилди. У парламентнинг аҳамиятини оширадиган, мухтор жумҳуриятларнинг Федерация Кенгаши ишида қатнашувини кенгайтирадиган бир қанча аниқ тузатишларни айтди.

Курск 1-клиник касалхонасининг бош шифокори **А. М. Чухраев** ўз нутқини демократия билан ҳуқуқ-тартиботнинг нисбати муаммоларига бағишлади. У маъмурий системани бузиб ва унинг ўрнини оладиган системани ўз вақтида топмай туриб, биз бу билан давлатчилигимизга путур етказдик, деб ҳисоблайди. Қонунларни инкор этиш ҳам ана шундан келиб чиқди.

Нотиқ кўпгина қонун чиқарувчиларни тўлқинлантираётган масалага батафсил тўхталди: табиати жиҳатидан турлича бўлган Президент ҳокимияти муассасалари билан кенгашлар ўзаро қандай ҳамжиҳатлик қилади? Нотиқ, жумладан, бу ерда гап энг аввало юқоридан қуйигача шахсий масъулиятни кучайтириш тўғрисида кетаётганлигини айтди .Бундан: Президент ҳокимиятининг олий тузилиши юзасидан киритилган таклифларни тасдиқлаш, унинг иш қобилиятини ошириш лозим. Янги ҳокимият омиллари юзасидан кўпгина ноаниқликлар мавжудлиги сабабли ССЖИ Конституциясига ҳеч қандай тузатишлар киритиш керак эмас, деган хулоса келиб чиқади.

Ёш депутатлар гуруҳи номидан сўзга чиққан ленинградлик олим **С. А. Ципляев** Конституцияга киритиладиган ўзгартишлар ва қўшимчалар юзасидан депутатларга тарқатилган аниқ-равшан таклифларни эслатди ва бу таклифларнинг асосий жиҳатларига тўхталди. Ҳокимиятнинг фақат юқори табақасини ислоҳ қилиш билангина ижроия ҳокимиятини қайта тузишга эришиб бўлмайди. Чунки аниқ-равшан ҳаётимизнинг барча жараёнлари унинг, ана шу табақанинг паноҳида кечади. Бугунги кунда жойлардаги Советлар ижроия қўмиталарининг икир-чикир ишларига раҳбарлик қилишга уринмоқдалар. Бундай ёндошувнинг барбод бўлиши муқаррар. Чунки қарорларни бир ёқадан бош чиқариб, баҳамжиҳат ишлаб чиқиш ўз табиатига кўра секин кечадиган ва стратегик муаммоларни ҳал этишни мўлжаллайдиган жараён ҳисобланади.

Қозоғистон меъморлар уюшмаси бошқарувининг раиси **Т. Е. Ералиев** мустақиллик тўғрисида мардонавор гапириб, жумҳуриятларнинг барча ваколатларини тобора кучайиб бораётган марказнинг ихтиёрига «тиқиштираётганимизни» таъкидлади. У вазирлар маҳкамасининг таклиф этилган тарзда тузилиши зарурлигига шубҳа билдирди, иттифоқ бош вазири ҳузурида давлат бутун иқтисодий ва ижтимоий турмушининг истиқболли муаммолари билан шуғулланувчи Федерал Қўмитасини тузишни таклиф этди. У ўзига хос истиқболнинг тажриба майдони бўлади.

Кейинги йилларда ҳукумат билан Президент мамлакатни нафақат иқтисодий, айни вақтда сиёсий тангликдан ҳам олиб чиқишга муваффақ бўла олмади, деб таъкидлади депутат **С. А. Стежко.** Лекин ҳозир таклиф этилаётган тадбирлар аҳволни барқарорлаштиришга имкон берармикан? Ўйлайманки, йўқ. Бунинг асосий сабаби кўпгина Советлар ўз лаёқатсизлигини кўрсатганлигидадир, айниқса танқидбозлик, Компартиянинг, давлат раҳбарларининг обрўсини тўкиш авжига чиққан ерларда фақат эски нарсаларнигина бузишга қодир бўлган кишилар мандат олганликларидадир.

Бугунги кунда халқимиз алам билан шундай демоқда: «Советлар мамлакатида барча даражадаги кишилар ўтириб олишиб, ҳамон маслаҳатлашмоқда, ишлайдиган одам эса йўқ». Бунёдкорлик билан шуғулланиш зарур бўлган ҳолларда Советларимиз амалий қарорлар қабул қилишга лаёқатсиз бўлиб чиқдилар. Шу сабабли мен, деди халқ депутатлари Днепропетровск вилоят кенгашининг раиси, хусусан ижроия ҳокимияти қайта қуриш даври сиёсий омилларининг асосий бўғини бўлиши керак, маҳаллий Советлар эса ҳокимият идораларидан маҳаллий ўзини ўзи бошқарув идораларига айлантирилиши лозим, деган фикрга қўшиламан.

С. М. Киров номли Бошқирдистон илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори **Ю. К. Шарипов** ижроия ҳокимият системасини янада такомиллаштириш юзасидан ССЖИ Конституциясига таклиф этилаётган ўзгартишлар ва қўшимчаларни етилган тадбирлар деб ҳисоблади. Мухтор тузилмалар депутатлар гуруҳи номидан сўзга чиққан шу нотиқ маъмурий-буйруқбозлик тузилмаларини бузиш давом этаётганлиги ўтган йилларда вужудга келган ҳокимият бошқарув алоқаларини узунасига ҳам, кўндалангига ҳам бузиб юборганлигини таъкидлади. Бу — давлат ташкилотининг барча бўғинларига, айниқса ижроия-идора қилувчи ҳокимиятга салбий таъсир қилди.

(Давоми учинчи бетда).

ДАВЛАТ ХАВФСИЗЛИГИ ҚЎМИТАСИ БУЗҒУНЧИЛИККА ҚАРШИ КУРАШАДИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

чиқилмоқда. Биз давлат манфаатларига амал қилган ҳолда бундай воқеликлар билан ҳисоблашмаслигимиз мумкин эмас.

Бизга ташқаридан ошкора ва ниқобланган тарзда тазйиқ ўтказишга, мамлакатни мураккаб вазиятдан олиб чиқишнинг шубҳали ғояларини ва режаларини тиқиштиришга уринишмоқда. Мана шуларнинг ҳаммаси замирида кўпинча мамлакатимизни эмас, балки ўзларининг Совет Иттифоқидаги мавқеларини мустаҳкамлашга интилиш сезилиб турибди. Ўзини ҳурмат қиладиган жаҳондаги биронта ҳам давлат ўз ички ишларига бошқаларнинг аралашувига йўл қўймайди.

Аммо, Давлат хавфсизлиги қўмитасининг фикрича, муваффақиятсизликларимизнинг асосий манбаларини мамлакат ичкарисидан излаш лозим. Биз кўпинча турғунлик йилларини танқид қиламиз, ана шу йиллар бизни иложсиз вазиятга олиб келди, деймиз. Халқлар ўртасидаги дўстлик қайсидир жиҳатлари билан хўжакўрсинга эди ҳамда биздаги ҳамма нарса адолатли ва қонунга мувофиқ бўлмади, деймиз. Бу аччиқ ҳақиқатдир. Бироқ, 1917 йилнинг октябрида Россия ишчилари, деҳқонлари, илғор зиёлилари халқлар дўстлиги, қардошлиги ва бирдамлиги, тенглик ва озодлик шиорлари остида Қишки саройга ҳужум қилганликлари ҳам ҳақиқатдир. Лекин ўшанда улар Совет ҳокимиятининг 74-йилида бизда одамларни миллатига қараб ўлдирадиган ҳоллар ҳам учраши мумкинлигини хаёлларига келтиришганмиди?

Масалан, Молдово аҳолисини Иттифоқ шартномасини имзоламасликка қилинган даъватларни амалий даъватлар деб ким айта олади? Иттифоқ шартномасини «янги тоталитар эҳром қуришга уриниш, жумҳуриятни эски қопқонга туширишга ва бу билан уни истило қилиб туришни қонунлаштиришга интилиш» деган гапларни ким оқлай олади? Ёки, масалан, Литва учун «иккинчи жаҳон уруши давом этмоқда» деган даъвони-чи? Биз бундай фикрларни оддий фуқаролардан эшитаётганимиз йўқ.

Латвия халқ фронти номидан жумҳурият матбуоти саҳифаларида «тартиб посбонларининг алоҳида кўнгилли қисмларига кирайлик!», «Махфий вазиятдаги фаолият учун халқ фронти тузилмасини тайёрлайлик!» деган даъватлар эшитилмоқда.

Бундай мисолларни келтириш учун узоққа боришнинг ҳожати йўқ. Масалан, шу йилнинг 26 октябрида Зеленоградда сайловчилар билан учрашувда «Йўқолсин қўғирчоқ ССЖИ Олий Кенгаши ва ССЖИ халқ депутатлари съезди» деган даъват эшитилди. Буни қарангки, бундай даъват сўзлари халқ депутати Т. Х. Гдляннинг оғзидан чиқди.

Мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Бу шунчаки сиёсий сафсата эмас! Бу ҳам бизнинг умумий кулфатимизга қўшилган ҳисса — вазиятни издан чиқариш, дўстлик ва яхши қўшничиликка раҳна солишдир. Бундай офатлар натижасида минглаб кишилар ҳалок бўлди ва жароҳатланди. Юз минглаб кишилар қочоқларга айланди. Миллий жиҳатдан кадрларни қонининг «тозалиги»га қараб танлаш сингари мудҳиш иш шаклидан ҳам фойдаланмоқдалар. Бу яқин орада жаҳон тарихида юз берган нималарнидир эслатмаяптими?

Жамият ҳокимият идораларига юксак талаблар қўйишга ҳақлидир. Уларнинг шанига айтилаётган танқид маълум даражада асослидир. Тўғри, сиёсатчилар ва файласуфлар ҳозирча, ким-кимни кўпроқ — ҳокимият одамларними ёки одамларнинг ўзи ҳокимиятни бузаяптими, деган саволга аниқ жавоб бермадилар.

Биз бирорта ҳам ҳокимият тузилмаси, агар уни жамият қўллаб-қувватламаса ва унга ишонч билдирмаса, унинг сариқчақалик қадри йўқлигини яхши биламиз. Ҳокимиятни меҳнаткашлар қўллаб-қувватлагандагина у самарали, воқеаларга тўғри муносабат билдира оладиган, можароларни устун даражада сиёсий воситалар билан ҳал эта оладиган ҳақиқий ҳокимият бўлиши мумкин. Агар биз зўравонликка дуч келсак-чи? Агар у ёки бу кучлар сўз ва эътиқод ўрнига автоматлар ва террордан фойдалансалар, унда нима қилиш керак? Ахир, ҳар йили халқ депутатларининг номига жисмоний ўч олиш билан дўқ-пўписа қилинган юзлаб маълумотлар тушмоқда-ку!

Агар ҳозир тартиб ўрнатиш юзасидан қатъий ҳаракатларни амалга оширадиган бўлсак, унда олдиндан қон тўкилишига рози бўлишимиз керак, деган хавотирлик билдирилмоқда.

Ҳурматли депутат ўртоқлар!

Наҳотки ҳозир қон тўкилмаётган бўлса? Наҳотки, биз телевизор мурватини бураб ва газеталарни ўқиб, деярли ҳар куни одамлар қурбон бўлаётганлиги, бегуноҳ кишилар, жумладан, хотин-қизлар ва болалар ҳалок бўлаётганлигини билмаётган бўлсак? Ҳеч кимни чўчитмоқчи эмасман. Бироқ Давлат хавфсизлиги қўмитаси шунга аминдирки мамлакатимиздаги вазият бундан кейин ҳам шу тарзда ривожланадиган бўлса, ўз оқибатлари жиҳатидан янада жиддий ва оғир ижтимоий сиёсий ларзалардан ҳоли бўла олмаймиз. Бунда гап қурбонлар бўлишига йўл қўймаслик тўғрисида бормоқда.

Ҳозирнинг ўзидаёқ мамлакатда 20 дан ортиқ миллатчи сиёсий бирлашма бўлиб, уларнинг таркибида ҳарбийлаштирилган қисмлар ёки қуролланган жангарилар отрядлари бор.

Улар орасида «Украина жумҳурият партияси», «Украина партиялараро ассамблеяси» Латвияда «Картибассарги» (дружиначилар), «Айзсарги» (ҳимоячилар); Эстонияда «Кайтселийт» (ҳимоя уюшмаси); Грузияда «Грузин бургутлари уюшмаси»; Арманистонда «Мустақиллик армияси», «Қасоскорлар» ва шу сингари ташкилотлар бор.

26 минг кишидан ортиқ аъзоси бўлган 400 дан кўпроқ қуролли қисм аниқланди. Уларнинг ихтиёрида кўплаб миқдорда қурол-яроғ бор.

Давлат хавфсизлиги идоралари четдан кузатувчи бўлиб турмаяптилар. Масалан, Душанбеда бўлиб ўтган танг вазиятдан бир оз илгарироқ аниқ маълумотлар асосида жумҳуриятлар идораларига огоҳлантирувчи тусдаги жиддий ҳужжатлар юборилган эди. Бироқ зарур чоралар кўрилмади ва оммавий тартибсизликларнинг олдини олишга муваффақ бўлинмади. Қирғизистон билан Тожикистон чегарасида вазият такрорланмасмикин, деган хавотирлик бор.

Депутатлар нима учун ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари таъсирчан чоралар кўрмаяптилар, деган қонуний савол беришлари мумкин. Умумий беқарорлик шароитида улар кўпинча нимадир қилишга ожиз бўлиб қолмоқдалар. Айни пайтда меҳнаткашларнинг манфаатларини ҳимоя қилиши ва авайлаб сақлаши зарур бўлган муассасаларни камситиш ишлари пасаймаяпти. Мен бунда армияни, прокуратура ва давлат хавфсизлиги идораларини, совет милициясини назарда тутаяпман. Зотан, бундай хуружларнинг муаллифлари ўз номларини ҳам, ўз мақсадларини ҳам яширмаяптилар.

Давлат хавфсизлиги идоралари бир томондан, ўринли танқид қилинаётган бўлса, бошқа томондан, асоссиз қўпол хуружларга дуч келмоқда. Бундай идоралар эса ҳар қандай ҳолатда ҳам фақат қонун асосида ҳаракат қилиши керак. Шу боисдан ходимлар шу пайтгача ССЖИ Давлат хавфсизлиги идоралари тўғрисида қонун қабул қилинмаганидан ажабланмоқдалар.

ССЖИ Олий Кенгашининг шу йил 23 ноябрдаги қарори ва иқтисодий бузғунчиликка қарши кураш юзасидан ССЖИ Президентининг кейинги Фармони қандай бажарилаётганлиги хусусида алоҳида айтиш керак бўлади. Давлат хавфсизлиги комитети идоралари ўтган уч ҳафта мобайнида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бошқа идоралар — Ички ишлар вазирлиги, прокуратура, ишчи назорати комитетлари ва ижроия ҳокимият идоралари билан ҳамжиҳатликда халқ истеъмоли молларини сақлаш, ташиш ва сотишда жуда катта ўғирликлар ва суиистеъмоллар, хўжасизлик ва совуққонлик ҳоллари кўпдан-кўп содир этилаётганини фош қилишга муваффақ бўлдилар.

Бундай воқеалар мамлакатнинг кўпгина минтақаларида рўй бераётганлиги аниқланди. Гап нима ҳақда бораётганини аниқроқ тасаввур этиш учун аҳолига сотишга мўлжалланган бир қанча молларни яшириш ва уларни асоссиз равишда омборларда узоқ муддат сақлаш билан боғлиқ аниқланган баъзи мисолларнигина келтириб ўтаман.

— Гўшт: Байкал целлюлоза-қоғоз комбинатининг ишчилар таъминоти бўлимида 500 тонна;

— гўшт консервалари: Ашхободда 441 минг банка, Тирасполда эса 250 минг банка;

гуруч: Турсунзода шаҳрида 1100 тонна;

— чой: Туладаги базаларнинг бирида 300 минг пачка;

— сигарета: Қозонда 40 миллион дона:

тансиқ балиқ маҳсулотлари: Новосибирскда 28 тонна балиқ увилдириғи, 304 тонна барка балиғи;

— Краснодарнинг сабзавот базаларидан бирида 1000 яшчик консерва;

— Саратовда 200 минг банка тансиқ балиқ консервалари, шу жумладан, 50 минг банка Лосось увилдириғи.

Томскда қарийб беш ой мобайнида чет элдан олинган 20 тонна дори-дармон ортилган контейнер бўшатилмаган, унинг ичидаги дори-дармонлар қисман ўғирлаб кетилган. Давлат хавфсизлиги идоралари аралашганидан кейингина контейнер белгиланган ерга олиб келинди.

Кўпинча кишини танг қолдирадиган ҳодисалар рўй беради: бизнинг ходимимиз Ивановодаги балиқ маҳсулотлари омборида пайдо бўлиши биланоқ, шаҳар болалар уйлари ҳамда даволаш муассасаларига бир тоннага яқин увилдириқ шу заҳотиёқ жўнатилди.

Сақлаш муддати тугаган маҳсулотларни нима қилишаётганини ҳали бир аниқлаб кўриш керак бўлади. Улар рўйхатдан чиқарилиб, йўқ қилиб юборилаяптими ёки бошқача йўл билан фойдаланилаяптими?

Кўриб турибсизки, корчалонлар ва фирибгарлар йўқотадиган нарсалар ҳам бор, айни вақтда тақчилликни сунъий равишда ушлаб туриш учун ҳийла ишлатиш йўллари ҳам бор!

Дўконларнинг пештахталари бўшаб қолган бир вақтда маҳсулотларнинг бузилиб қолиши ва улар ташлаб юборилиши натижасида, фош қилинаётган фактлар асосида аҳолининг қай даражада ғазабланаётганини тушуниш мумкин. Прокуратура идоралари бир қанча ерларда жиноий ишлар қўзғадилар.

Кейинги вақтда Давлат хавфсизлиги комитетининг идоралари молия системамизга жиддий зарар етказиш борасидаги фактларни фош қилишди. Ташқи иқтисодий фаолият амалга оширилаётганида валюта бекордан-бекорга исроф бўлаётгани кузатилмоқда. Айниқса, нефть ва нефть маҳсулотларини чет эл бозорида сотишда бу сезиларли бўлмоқда. Энди мана буларга эътибор беринг: 1989 йилда ўша пайтдаги нархларга нисбатан паст нархда 127 миллион тонна нефть сотилган эди. Бу йил, нарх-наво анча ошган бир вақтда, ана шу кўрсаткич қарийб 101 миллион тонна пасайиб кетди, 1991 йилда ташқи бозорга 61 миллион тонна нефть етказиб бериш режалаштирилмоқда. Бунинг асосий сабаби — нефть қазиб олиш кескин қисқарганлигидадир.

Кооператив, тижорат банклари, шунингдек, вилоят банклари хорижий фуқароларга ресурслар билан таъминланмаган катта миқдордаги пулларга чек бериш одати кенг тарқалмоқда. Тахминий ҳисоб-китобларга қараганда, Швейцариянинг ўзида деярли 12 миллиард сўм пул бор. Вақти келиб ана шу қоғоз пуллар совет бозорида пайдо бўлиши мумкин.

Пул ислоҳотини ўтказиш тўғрисидаги таклифга жуда жиддий эътибор бериш лозим.

Биз ҳали чинакамига бозор муносабатларига ўтганимиз йўқ, унинг остонасида турибмиз, холос. Лекин атрофда нималар бўлаётганига бир қаранг! Иқтисодиётдаги бу вазиятдан текин даромад олишни ёқтирадиган кишилар шу заҳотиёқ фойдаланмоқдалар!

Хўш, нима сабабдан ана шу миллиард-миллиард сўм пуллар виждонли меҳнаткашларнинг чўнтагидан фирибгарларнинг чўнтагига ўтиб қолмоқда? Бугунги кунда қоғоз пулларга эга бўлган товламачилар уни эртага бойликка айлантирадилар. Улар мулкни хусусийлаштиришдан фойдаланиб, эҳтимол, ўзларининг бир неча авлодига етадиган сармоя тўплашаётгандир. Унда меҳнаткашлар оммасига нима қолади?

Биз қандай жамиятга интиляпмиз? Адолатли жамиятгами ёки кучли ҳамда устамон корчалоннинг ҳуқуқи маънавийликнинг мезони бўладиган жамиятгами? Шу ўринда олимларимиз ва амалиётчиларимиздан бозор муносабатларига ўтиш билан боғлиқ муаммоларни жиддий ўрганишларини сўраш керак. Капиталистик бозордаги барча салбий, барча қусурли ҳолатлар ўз-ўзидан наҳотки ҳаётимизга кириб келса? Бир қанча хорижий шерикларимизнинг хатти-ҳаракатлари ҳам мамлакатдаги иқтисодий вазиятни яхшилаш йўлида кўпгина қийинчиликларни келтириб чиқармоқда. Уларнинг бу хатти-ҳаракатлари ўз моҳияти билан иқтисодий бузғунчиликка ўхшаб кетади.

Масалан, Совет Иттифоқи хориждан кўпдан-кўп озиқовқат маҳсулотлари харид қилаётганини олайлик. Афсуски, савдодаги барча шерикларимиз ҳам виждонан иш тутмаяптилар. Чунончи, улар бизнинг хўжасизлигимиздан фойдаланиб, ифлос, баъзида эса зарарланган донни, радиактивлик даражаси кучли бўлган ва зарарли кимёвий аралашмалари бўлган маҳсулотларни етказиб беришмоқда. Мавжуд ҳисоб-китобларга қараганда, чет элдан олинаётган ғалланинг 40 фоизга яқини бегона ўтлардан шикастланган, 10 фоизга яқини эса талабга жавоб бермайди. Биз бу маҳсулотларга валюта тўлаяпмиз-ку, ахир!

Хорижий мамлакатлардан олиб келинган саноат ускуналари ё тўла-тўкис эмаслиги ёки маънавий жиҳатдан эскириб қолганлиги маълум бўлган ҳоллар ҳам учрайди. Масалан, Елабуга шаҳрига автомобиль заводи йиғув линиялари учун ишлатиб бўлинган қисмлар Германиядан янги қисмлар сифатида келтирилди. Совет Иттифоқига экологик жиҳатдан ифлос ускуналарни етказиб бериш ҳоллари ҳам кузатилмоқда.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари бу муаммоларни совет кишиларининг фаол ёрдамисиз ҳал этишлари мумкин, деб ўйлаш хато бўлур эди. Турли даражалардаги кўпгина Советлар иқтисодий бузғунчиликка қарши курашга киришганликларини ижобий баҳолашни хоҳлардик. Адолат юзасидан шуни таъкидлаш керакки, бу ишда КПСС, партия Марказий Қўмитасидан тортиб унинг жойлардаги ячейкаларигача фаол қатчашмоқда. Биз хўжасизликни келтириб чиқарувчи сабабларни, иқтисодий бузғунчиликни, уюшган жиноятчиликни тугатишни асосий вазифамиз деб биламиз.

Мамлакатдаги танг ҳолатлар кўп жиҳатдан илгари бевосита ва билвосита амал қилган ҳамда кенг ва чуқур тусдаги алоқаларнинг бузилиши натижасида рўй берялти. Бундай шароитда мамлакатнинг иқтисодий турмушида бой берилган алоқаларни аввалги тарзда тикламасдан иложимиз йўқ, бу эса Президентнинг тегишли Фармонида ҳам назарда тутилади. Бу бозор йўлидаги вақтинчалик, лекин муқаррар амалга оширилиши керак бўлган тадбирдир.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари яқин кунларда Иттифоқ Президентининг жиноятчилик ҳаракатларига қарши курашни тартибга келтирадиган қўшимча ҳуқуқий нормалар акс этган Фармони чиқарилишига умид қиладилар.

Чекистлик фаолияти воситалари ёрдамида истеъмол бозоридаги аҳволни соғломлаштиришга, таъминотда ва юкларни ташишда тартиб ўрнатишга кўмаклашиш учун қўлимиздан келган барча ишларни қилишга интиляпмиз. Бир қанча минтақаларни таъминлашдаги номутаносиблик, айрим шахсларнинг сунъий равишда тақчиллик келтириб чиқаришга ва чайқовчилик асосида мол-дунё орттиришга уринишлари, транспортда юк ташиш ва таъминотни ташкил этишдаги жиддий ўпирилишлар — буларнинг ҳаммаси текинхўрларнинг хаста иқтисодиётимиздан фойдаланиб қолишларига имкон бермоқда. Юқорида қайд қилинган бир дунё қусурларимиз умумлаштирилган «бузғунчилик» атамаси кимларнингдир тарихимизнинг энг аянчли саҳифаларига қайтишга уринаётганини ва янги қатағонлар бошланишига турткн бермоқчи бўлганлигини билдирмайди. Гап бунда эмас, балки иқтисодий соҳада қатъий ҳуқуқ-тартиботни ўрнатиш зарурлиги тўғрисида бормоқда. Бизга ҳозирча худди ана шу нарса етишмаяпти.

Брюссель шаҳрида НАТО кенгашининг яқинда бўлган сессиясида сўзга чиққан АҚШ давлат котиби Бейкер «Ҳозир совет раҳбарияти учун қисқа муддатда ҳал қилинадиган масала ислоҳот муваффақиятли тугайдими ёки йўқми деган масала эмас, балки қандай қилиб бошбошдоқлик ва тартибсизликка йўл қўймасликдир»,— дегани диққатга сазовордир.

Халқимизнинг сиёсий иродаси ва жуда катта ақл-зиё имкониятлари мамлакатни тангликдан олиб чиқишнинг ўта мураккаб муаммоларини ҳал этишга иложи борича кўпроқ жалб этилиши керак. Бироқ, айни вақтда интизом ва ҳуқуқ-тартибот бўлмаса, ҳеч нарса қила олмаслигимизни алоҳида таъкидлашни хоҳлардим. Уларсиз иқтисодиётимизни барқарорлаштириш, бозорга ўтиш мумкин эмас. Агар кимлардир демократияни хоҳлаган ишни қилиш мумкин бўлган мавҳум бир нарса деб тушунаётган бўлсалар, зўравонлик ва шафқатсизликни фақат насиҳат йўли билангина тўхтатишга уринаётган бўлсалар ва бизда қатъийлик ҳамда собитқадамлик йўқлиги сабабли ҳар бир инсон жабрланадиган бўлса, бундай демократиянинг нархи бир пулга қимматдир.

Бузилган жамиятимиз ҳозир ҳар қачонгидан кўра турли сиёсий кучларнинг тотувлигига муҳтождир. Бу ўринда мен бир қанча халқ депутатларининг нутқларида жамиятимизда тинчлик ва осойишталик зарурлиги тўғрисида айтилган амалий мулоҳазаларни қўллаб-қувватламаслигим мумкин эмас.

Ўтган йилларда жуда катта ижобий ва салбий тажриба тўпланди. Биз демократия ва ошкораликнинг кучини, унинг катта имкониятларини билиб олдик. Улар бизнинг ҳаётимизга кириб келди ва совет кишилари улардан воз кечмайдилар. Лекин биз демократия ва ошкоралик шароитида яшашга ҳали ўрганишимиз керак.

ССЖИ халқ депутати Ролан Биковнинг ҳозир биз учун барча қадриятлар ичида энг асосийси инсон, унинг ҳуқуқлари ва шахсий қадр-қимматидир, деган фикрига тўла қўшиламан. Қолган ҳамма нарса ана шунга бўйсуниши керак, деб қўшимча қилишни истардим. Инсон ўзини ҳамма ерда жамиятнинг тўла ҳуқуқли ва ҳурматли аъзоси деб ҳис қилиши керак. Агар совет фуқароси ўз Ватанида, қаерда бўлишидан қатъи назар, ўзини қувғин ҳис этса, камситишлар ва таҳқирлашларга дучор бўлса, унда бошқа ҳеч нарса жамиятимизни соғлом қила олмайди. Бу нарсаларни биз тушунимиз қанчалар муҳим, уни рўёбга чиқариш эса янада муҳимроқдир!

Сўзимнинг охирида шуларни айтмоқчиман: ҳаммамизга жуда оғир, чунки фавқулодда шароитда яшаб ишлаяпмиз. Асаблар таранг ва зиммамизга катта масъулият юкланган. Мураккаб давр мураккаб муаммоларни ҳам келтириб чиқаради, уларнинг кўпчилигида тайёр андозалар ва жавоблар ҳам йўқ. Бинобарин, бундан кейин ҳам янгиланиш ва тараққиёт йўлидан ишонч билан қадам ташлаш учун чидашдан бошқа иложимиз йўқ. Ҳозир кемамизга, унинг капитанига ва командасига оғир. Ҳар биримиз сафда бўлишимиз керак, чунки бу кема—буюк Совет Иттифоқи ва бизнинг ундан қимматроқ нарсамиз йўқ. Ҳар бир одам совет кишиларининг ҳозирги авлоди олдидагина эмас, айни вақтда бизгача бўлган ва келгусида қўлимиздан эстафетани қабул қилиб оладиганлар олдида ҳам ўз масъулиятини ҳис қилмоғи даркор.

БУТУН ҲОКИМИЯТ—ҚОНУНГА!

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

Депутат Қонун лойиҳасига таклиф этилган асосий ўзгартишларга умуман қўшилди.

Удмуртия делегацияси номидан сўзга чиққан депутат, Сарапул радио заводи бош технологининг ўринбосари **А. З. Ястребов** бундан уч ой муқаддам қабул қилинган жумҳурият мустақиллигини эълон қилиш тўғрисидаги ҳужжатдан олган таассуротларини ўртоқлашди. Менинг миллатим — рус, чинакам мустақиллик олган туб аҳолидан, Удмуртиянинг бутун халқидан фахрланаман, деди у.

Депутат бўлажак шартноманинг тўла ҳуқуқли субъектлари — мухтор жумҳуриятларгина бутун иттифоқни мустаҳкамлашга ёрдам берадилар, деди.

Шу билан ССЖИ Конституциясига тузатишлар киритиш тўғрисидаги масаланинг муҳокамаси тугалланди.

Кечқурунги мажлисда **Д. Худоназаров** раислик қилди.

Яқиндагина ССЖИ Конституциясига ўзгартишлар киритиш тўғрисидаги масала юзасидан маъруза қилган **А. И. Лукьянов** депутатларнинг саволларига жавоб қайтарди.

Шундан сўнг съезд кун тартибидаги кейинги масалани — умумхалқ овоз беришини ўтказиш тартиби (ССЖИ референдуми) тўғрисидаги қонун лойиҳасини муҳокама қилишга киришди.

ССЖИ Олий Кенгаши қонунчилик комитетининг раиси **Ю. Х. Кальмиков** маъруза қилди.

Маърузадан сўнг мунозара ўтказиш режалаштирилганди, лекин мунозара табиий тус олмади. Одатда сўзга чиқишни хоҳлайдиганларнинг кети узилмасди. Бу гал эса депутатлар сўзга чиқиш ҳақидаги илтимосларидан воз кечганликлари сабабли раислик қилувчи дастлабки рўйхатдаги номларни бирма-бир ўчира бошлади ва ниҳоят, ССЖИ Олий Кенгашининг ошкоралик, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва мурожаатлари масалалари қўмитасининг котиби **Ю. Ю. Соколовага** сўз берди. У шуларни таъкидлади: Биз муҳокама қилаётган қонун кўпгина халқларнинг ўз турмуши долзарб муаммоларини биргаликда ҳал этиш анъанасини ривожлантира бориб, бизнинг зиммамизга жамиятимиз «ҳа» ёки «йўқ», «тарафдорман» ёки «қаршиман», «розиман» ёки «рози эмасман», дея қисқагина жавоб бериши керак бўлган саволлар устида ўйлаш мажбуриятини юклайди.

Депутат референдум «тарихий маънодаги» воқеа эканлигини айтиб, уни ўтказиш имкониятини тезлаштириш зарур деган фикрни билдирди. Чунки лойиҳада референдумни қонун қабул қилингач икки ойдан сўнг ўтказиш мумкинлиги айтилади. Референдум мамлакат учун ҳал қилувчи аҳамиятга молик муаммоларни бартараф этишда халқни бирлаштирувчи куч бўлиши керак.

Мураккаб миллатлараро муносабатларга эга бўлган жумҳуриятимиз учун референдум муаммоси муҳим масала ҳисобланади, деб таъкидлади «Эстонсланец» ишлаб чиқариш бирлашмаси «Нарва» конининг одимловчи экскаватор машинисти **Т. К. Пупкевич.** Минтақада икки йилдан кўпроқ вақтдан бери референдум ҳақида гап бўлаяпти. У иттифоқдош жумҳуриятларнинг ҳудудларида жам бўлиб яшаётган элатлар масаласи ҳалигача ишлаб чиқилмаганлигини ва назарий жиҳатдан ўрганилмаганлигини уқтирди. Бундай минтақалар урушдан кейинги даврда юзага келди. Нотиқнинг фикрига кўра, жумҳуриятдаги мавжуд муаммолар мураккаб бўлиб, уларни бирданига ҳал этиш қийин, шу сабабли ССЖИдан чиқиш тўғрисидаги масалани ҳал этишда референдум айниқса муҳимдир.

Микрофон ёнида туриб сўз олган депутат **А. Т. Круглов** қонун лойиҳасини асос учун қабул қилиш зарурлигини айтди, шундан кейин эса агар аниқ-равшан таклифлар бўлса уларни муҳокама этиш ва умуман қабул қилиш керак, деган фикрни билдирди. Депутат **В. И. Клоков** унинг фикрига қўшилмади. Бу масалани шунчаки жўн ва тез ёпиб қўя қолиш жиддий эмас, деди у ва айни вақтда ҳужжатга қонун чиқарувчиларнинг ҳуқуқлари ҳақидагина эмас, сайловчиларнинг мажбуриятлари ҳақидаги масалани ҳам киритиш зарурлигини айтди. Ёш депутатлар гуруҳи номидан сўзга чиққан **С. Н. Звонов** ушбу қонунга нафақат ҳуқуқий нуқтаи назардан, айни вақтда асосан сиёсий нуқтаи назардан — бу марказ билан жумҳуриятлар ўртасидаги ўзаро муносабатларни, умуман мамлакатдаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни яхшилашга олиб келиши мумкинми, деган нуқтаи назардан қараш кераклигини айтди.

Съезд масалани муҳокама қилиб бўлди.

ССЖИда референдум ўтказиш тартиби тўғрисида ССЖИ Олий Кенгаши тақдим этган қонун лойиҳаси кўпчилик овоз билан асос учун қабул қилинди.

Кечқурунги мажлисда ер ислоҳотига ва Форс кўрфазидаги аҳволга доир ҳужжатларнинг лойиҳаларини амалий тартибда кўриб чиқиш режалаштирилганди. Фикрлашиш чоғида котибият депутатлар яқинда таклиф этган бир қанча мулоҳазалар ва таклифларни ҳисобга олмаганлиги маълум бўлди. Бунинг устига депутат **В. И. Алкснис** Форс кўрфазидаги аҳвол тўғрисида муқобил ҳужжат лойиҳасини тақдим этди. Шу муносабат билан ҳужжатларни кўриб чиқиш кечиктирилди.

Съезд котибияти раҳбари **А. П. Яненко** котибият шаънига айтилган танқидга қарши қатъий эътироз билдирди. У депутатларнинг бирорта мулоҳазаси ва таклифи эътибордан четда қолмаётганлигини айтди.

Мажлис охирида «Турли масалалар» бўлимида турли мавзулар тилга олинди.

Латвия раҳбарлари номига бир гуруҳ депутатлар сўров йўллашди, уни **Б. И. Каторгин** ўқиб берди. Унда туб ерли бўлмаган аҳолига ва ҳарбий хизматчиларга нисбатан жумҳуриятда фуқаролик ҳуқуқлари бузилаётганлиги тўғрисида гап боради. Сўров овозга қўйилганидан сўнг қабул қилинди.

(ТАСС).

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ *Саноат капитал қурилиш ва транспорт бўлими*

1 ИҚТИСОДИЁТ ОЙНАСИ

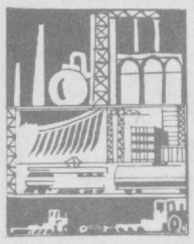

• *Сўз—бўлим мудирига*

ЁРДАМИНГИЗНИ КУТАМИЗ

ТОШКЕНТ вилояти жумҳуриятнинг етакчи саноат маркази ҳисобланади. Унинг корхоналарида жумҳурият миқёсида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг қирқ фоиз атрофидагиси тайёрланмоқда. Юзлаб катта-кичик корхоналар шу ерда жойлашган. Айни вақтда кўплаб қурилиш ва транспорт ташкилотлари ишлаб турибди. Уларнинг фаолияти билан боғлиқ бўлган муаммолар эса янада кўп ва турли-тумандир. Айниқса, бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида бундай мушкулликлар янада кўпайди.

Бу бизнинг бўлимимиз зиммасидаги вазифа ниҳоятда мураккаб ва машаққатли эканлигидан далолат бериб турибди. Бўлим шу юксак талаблар даражасида ишламоқдами? Очиғини айтадиган бўлсак, бундан ҳали жуда йироқдамиз. Жуда кўп муаммолар эътибордан четда қолмоқда. Мақола, хабарларимизнинг мавзуи тор доирадан суст ёриб чиқмоқда.

Бўлимимиз қаламкашлари ҳозирги мураккаб давр талабларидан келиб чиқиб, материаллар мавзуини кенгайтириш, ҳозир-жавоблигини, кўтарилган муаммоларнинг таҳлил даражасини оширишга эътиборни кучайтириш омилларини изламоқдалар. Бундан буён «Иқтисодиёт ойнаси» рукни остида бирлашма-корхоналар, қурилиш транспорт ташкилотлари раҳбарлари, иқтисодчи олимлар, мутахассисларнинг мақолаларини мунтазам бериб борамиз. Уларда асосан бозор иқтисодиётига ўтиш шароитларида халқ хўжалигининг бу етакчи тармоқларида вужудга келган масалалар, уларни ҳал қилиш йўллари, бу соҳада тўпланган тажрибани батафсил ёритишга ҳаракат қилинади.

Ҳозирги давр талабидан келиб чиқиб, иқтисодиёт кўпроқ совет кишиларининг ижтимоий аҳволи томон бурилмоқда. Чунки халқ истеъмоли моллари, умуман халқнинг кундалик эҳтиёжлари, рўзғори учун зарур бўлган буюмларнинг камчиллиги жуда сезилмоқда. Шундай экан бўлимимиз кенг истеъмол буюмларини кўп ва сифатли ишлаб чиқариш масалаларини диққат марказида сақлайди. Шу мақсадда янги йилдан бошлаб «Кенг истеъмол буюмлари мўл ва сифатли бўлсин», «Қайта ишлаш корхоналарида», «Қишлоқ саноат корхоналарида» рукнлари остида материаллар беришни мўлжаллаб турибмиз. Албатта, «Шартнома мажбуриятлари тўла бажарилсин», «Сифатга эътибор-элга эътибор», «Ижара пудрати амалда», «Корхонани сотиб олишди» ва бошқа шу каби рукнларни газета саҳифаларидан туширмасликни бурчимиз деб ҳисоблаймиз.

Бўлим табиатнинг мусаффолигини сақлаш, атроф-муҳит, ҳаво ва сув ҳавзаларини ифлосланишдан муҳофаза қилиш мавзуидаги материалларни янада кўпайтириш ниятида. Чунки бу ҳозирги шароитда жуда муҳим масала бўлиб қолди. Шунинг учун «Экология муаммолари», «Атроф-муҳит мусаффо бўлсин» ва бошқа шу каби рукнлар остида бериладиган мақола-хабарлар муттасил ёритилади.

ҲУРМАТЛИ МУШТАРИИЛАР, бўлим қаламкашлари ёритиши лозим бўлган мавзуларнинг ҳаммасини санаб ўтишнинг ҳожати ҳам бўлмаса керак. Энг муҳими бу ишда Сизнинг ёрдамингизга, таклиф-мулоҳазаларингизга муштоқмиз. Бўлим ишини яхшилашга қаратилган фикрларингизни билдирсангиз, ўз мақола-хабарларингиз билан материаллар мавзуини кенгайтириш, мазмунини яхшилашга кўмаклашсангиз Сиздан бениҳоя миннатдор бўлур эдик.

Мирсобир МИРҲАМИДОВ,
саноат, капитал қурилиш ва транспорт бўлими мудири.

Қуйида кейинги вақтларда бўлимга келган мақола ва хабарлардан айримларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

ЭНЕРГЕТИКАМИЗ МУАММОЛАРИ

БУГУН ГОЭЛРО режаси қабул қилинганига 70 йил тўлади. Бевосита Ленининг раҳбарлигида тайёрланган бу машҳур режа бутун мамлакатимизни электрлаштиришнинг бошланишига негиз солди. Шу ўтган йиллар давомида жумҳуриятимиз энергетикаси ҳам юксак суратлар билан ривожланди. Халқ хўжалигининг тез ошиб бораётган эҳтиёжларини қондириб турди.

Электр энергетикасини иқтисодиётнинг етакчи тармоғи деб, бекор айтишмайди. Чунки, саноатнинг бошқа ҳамма тармоқлари шу соҳа негизида тараққий этади. Жумҳуриятимизнинг кимё, машинасозлик, тўқимачилик ва енгил саноат, металлургия, қурилиш индустрияси ва ирригацияси худди шу тармоқ туфайли бунёд этилди ва тараққий этди. Тошкентда метрополитен ишлаб турибди. Унинг янги навбатлари қурилмоқда. Темирйўл транспортини электрлаштириш давом этмоқда.

Электр энергияси халқимизнинг турмуш шароитларини яхшилаш ва фаровонлигини оширишга ҳам хизмат қилмоқда. Ундан баҳраманд бўлмаган бирор оила йўқ десак, муболаға қилмаган бўламиз. Кейинги вақтларда қишлоқ хўжалигида электр энергиясидан фойдаланиш кенгаймоқда. Биргина ўтган йили пойтахт вилоятида шу мақсад учун сарфланган нур миқдори 8 миллиард 38 миллион киловатт-соатдан кўпроқни ташкил этди.

Жамоамиз пойтахт вилоятидаги барча корхоналар, хўжаликлар ва хонадонларга хизмат қилмоқда. Бизнинг асосий вазифамиз уларни электр энергияси билан муттасил таъминлаб туришдан иборат. Бу албатта анча мушкул иш. Чунки бизнинг ҳисобимизда 20 минг километрдан узунроқ электр узатиш линиялари бор. Улар ёрдамида жумҳуриятда ҳосил қилинган ҳаётбахш нурнинг 40 фоиздан ортиқроғи мижозларга етказиб берилмоқда. Умуман вилоятимиз энергетикаси қатъий режа асосида ривожланмоқда. Айни вақтда анчагина ҳал қилиниши лозим бўлган муаммолар ҳам тўпланиб қолди.

Ҳаммага маълумки, вилоятдаги истеъмолчиларни электр энергияси билан таъминлаш сифати ҳали ҳам доим давр талабларига жавоб бермаяпти. Янги электр узатиш линиялари ва кичик станциялар қуриш, мавжуд линияларни қайта қуриш, бозор шароитларида энергетикларнинг ижтимоий муҳофаза қилинишини таъминлаш қўшимча маблағларни қидириб топишни талаб этади. Бунинг устига бозор муносабатларига ўтилиши оқибатида электр энергия ҳосил қилиш учун зарур бўлган бирламчи хом ашёлар — нефть, кўмир нархининг ошиши бизни янада оғир шароитларга солиб қўяди.

ГОЭЛРОнинг 70 йиллигига

Жумҳуриятимизда қишлоқ аҳолиси учун етказиб берилаётган ҳар киловатт-соат электр энергиясига 1 тийиндан олинмоқда. Умуман бу яхши. Қишлоқ меҳнаткашларининг фаровонлиги оширишга хизмат қилади. Лекин биз учун қимматга тушмоқда. Чунки, арзон энергияни истеъмол қилиш кўпайди. Натижада электр тармоқларининг иши зўриқди. Улар тез-тез бузилмоқда. Оқибатда қишлоқ меҳнаткашлари учун электр энергия етказиб беришда узилишлар одат тусига кириб қолмоқда.

Қийинчиликларга қарамай корхонамиз жамоаси бу йил кузги-қишки мавсумга тайёргарлик ишларини тўла амалга оширди. Тузатиш юмушлари бажарилди. 2 минг километрга яқин узунликдаги электр узатиш линиялари, юзлаб трансформаторлар қайта созланди. 104 километр узунликдаги нур тақсимлаш линиялари қайта қўлдан чиқарилди. Вилоятимиз энергетиклари зиммаларидаги вазифанинг масъулиятини чуқур ҳис қилиб мижозларни электр энергияси билан бир маромда таъминлашга ёрдам берадиган имкониятлардан кенг фойдаланишга астойдил ҳаракат қилмоқдалар.

Корхонамизнинг кўпчилик ходимлари фидокорона меҳнат қилишяпти. Юксак малакали мутахассислар, ўз ишининг ҳақиқий устаси ҳисобланган бундай энергетикларимиз мураккаб техникавий, ташкилий ва хўжалик вазифаларини ҳал қилишнинг уддасидан чиқмоқдалар. Улар сафида В. Косигин, Э. Абдуллаев, М. Рашидов, Ж. Акимов, К. Ғуломов каби жамоамизда ҳурмат ва обрў қозонган энергетикларимиз бор. Ангрен, Оржоникидзе ва Тошкент ноҳиялари электр тармоқлари корхоналари жамоалари бу йил меҳнатда яхши натижаларга эришмоқдалар.

Энергетикларимиз олдида катта ва масъулиятли вазифалар ҳам турибди. Биз электр таъминотининг янада яхшиланиши, нурга нисбатан тобора ортиб бораётган эҳтиёжни тўлароқ қондириш учун ҳали кўп иш қилишимиз керак. Жумладан, Тошкентда янги подстанция қуришимиз лозим. Янги Ангрен ГРЭСидан жумҳуриятимиз пойтахтига томон 67,2 километр узунликдаги юқори кучланишли узатиш линиясини тортишимиз даркор. Бундан ташқари коллективимиз режасида энергетика корхоналарида автоматик бошқариш усулларини, илғор диспетчерлик воситаларини, телемеханикани, янги технологияни жорий этиш, ишлаб чиқаришни компьютерлаштириш ва янада автоматлаш ва механизациялаш режалари белгиланган. Бу ва бошқа шунга ўхшаш ташкилий-техникавий тадбирларни амалга ошириш мижозларга ва истеъмолчиларга хизмат кўрсатиш маданиятини яхшилаш имконини беради.

ГОЭЛРОнинг 70 йиллигини муносиб совғалар билан нишонлаётган жамоамиз эришилган иш суръатини бир дақиқа ҳам бўшаштирмай янада зўр ғайрат ва шижоат билан меҳнат қилаверади. Иқтисодиётнинг етакчи тармоғи бўлган энергетиканинг ривожланишига озми-кўпми ўзининг муносиб ҳиссасини қўшаверади.

В. ОТАЕВ,
Тошкент электр тармоқлари корхонаси директори.

ҚУРИЛИШ БОЗОР АРАФАСИДА

МУТАНОСИБЛИК ЕТИШМАЯПТИ

ПОЙТАХТИМИЗДАГИ 12-қурилиш трестига қарашли 50-қурилиш бошқармасининг Тоҳир Дадахонов бошлиқ бригада қурувчилари шаҳримизнинг Чилонзор, Марказ-14, Марказ-17, «Ғалабанинг 40 йиллиги» даҳалари, Б. Хмельницкий кўчаларидаги кўп қаватли уй-жой бинолари, «Скопле» магазини, Халқлар дўстлиги шохкўчасидаги «Юлдузча» меҳмонхонаси қурилишларида бевосита иштирок этиб, уларга озми-кўпми ўз улушларини қўшишган. Ҳозирда мазкур бригада аъзолари Г. Лопатин кўчасидаги 86 оилага мўлжалланган ўн икки қаватли турар-жой биноси қурилишида меҳнат қилишяпти. 15 кишилик аҳил жамоада иш оқилона ташкил этилган. Жамоа аъзоларининг ҳар бири бир неча турдош касбга эгадир.

Яқинда биз ана шу бригада етакчиси Тоҳир Дадахонов билан учрашиб, суҳбатда бўлдик. У қурилиш муаммолари, таъминотдаги узилишлар, бозор бўсағасидаги тайёргарлик ишлари ҳақида батафсил тўхталди.

— Бизнинг умидимиз ҳам бозор иқтисодиётига ўтишдан,— дейди биз билан суҳбатда Т. Дадахонов,— очиғи, ҳозирги кундаги қурилиш материалларини ўз вақтида етказиб берилмаслиги жонимизга тегди. Бригадамиз аъзолари ишдан эмас, балки бекор ўтиришдан чарчаб кетишди. Буюртма берган материаллар қолиб, ҳанузгача кераксиз хом ашёларни олиб келишмоқда. Мажбурмиз, уларни ҳам қабул қилиб олаяпмиз. Балки бозор иқтисодиётига ўтгач ана шу тартибсизликларга чек қўйилар. Лекин қурилишда бурилиш бўлишига негадир унчалик ишонгим келмайди. Тасаввур қилинг, бозорга ўтдик ҳам дейлик. Унда деярли барча нарса шартнома асосида бажарилади. Биз ушбу бинони битказиш учун қурилиш материаллари корхоналари, ёрдамчи пудрат ташкилотлари билан ўзаро шартнома тузамиз. Агар ана шу корхона ва ташкилотлар шартномага биноан қурилиш материалларини ўз вақтида етказиб беришса хўп-хўп, етказиб беришмаса-чи. Бунда биз белгиланган графикдаги ишни бажаролмаймиз. Демак, қурилиш муддати ҳам чўзилади. Ёрдамчи пудратчиларга, хусусан, сувоқчиларга хоналарни тайёрлаб беришга улгурмаймиз. Улар эса ўз вақтида бекор туриб қолишади. Биз заводга, завод эса бошқа корхонага жарима санкциясини юборади. Қарабсизки, икки ўртада жарима қоғозлари учиб юраверади. Бино эса қандай бўлса шундайлигича тураверади.

Авваламбор қурилиш материаллари ишлаб чиқарувчи корхоналар қуввати билан шаҳардаги қурилишлар ҳажмини мутаносиблаштириш лозим. Эсимда, бундан ўн-ўн беш йил илгари биронбир материалга буюртма берсангиз, эртасигаёқ ўша нарсалар қурилиш майдонида муҳайё бўларди. Ҳозир эса бошқармада ўтказиладиган ҳафталик йиғилишларнинг уч-тўрттасида қатнашиб, талашиб-тортишиб зўрға бирор-бир нарсани ундиришингиз мумкин.

Бригадир ҳақ гапни айтди. Дарҳақиқат, қурилиш материаллари ишлаб чиқарувчи корхоналар қувватини оширмасдан туриб турар-жой бинолари қурилишини кўпайтириб бўлмайди. Боз устига бозор ҳам эшик қоқиб келаяпти. Унга кириш учун ҳар томонлама пухта тайёргарлик кўриш лозим. Ишчиларнинг меҳнатга бўлган муносабатларини тубдан ўзгартириш керак. Бозор иқтисодиёти ана шу ишчиларнинг ҳуқуқий ва иқтисодий билимларини такомиллаштиришни тақозо этади.

М. ОТАХОНОВ.

МУҲАРРИРИЯТГА ХАТ

ОНАМНИНГ ҚУВОНЧИ УЗОҚҚА БОРМАДИ

— Бунча чиройли, ҳойнаҳой, Хитойники бўлса керак-а, тоға? — деди жияним қўлимда кўтариб кирган иккита бежирим термосни кўриб.

— Йўқ, янглишдинг, Тошкентики. Хабаринг йўқми, Тошкентда «Ташинтерм» қўшма корхонаси тузилганку. Унда хитойликлар билан бирга мана шунақанги чиройли термослар ишлаб чиқариляпти. Марказий универмагдан олдим. Баҳоси ҳам унчалик қиммат эмас. Бор-йўғи 18 сўм,— дедим хурсанд бир ҳолда. — Битгасини олақол, онангнинг 60 йиллик тўйига совға қиласан.

Жияним ўзида йўқ хурсанд бўлиб, термосни қўлига олдида, нарсаларини йиғиштириб бўлгач, Хоразмга жўнаб кетди. Таътил кунлари тугаб, қайтиб келгач, «қалай хурсанд бўлишдими» дея сўрадим.

— Хурсанд бўлишди-ку, бироқ хурсандчиликлари қовушмади.

— Нега? — дедим жон ҳолатда.

— Термосга иссиқ сув қуйиб қўямиз десак, ташқи деворларигача қўл уриб бўлмайдиган даражада қизиб кетаяпти. Ичидаги суви бир соатга етар-етмай совиб қолмоқда. Шу пайт отам раҳматликнинг «ялтироқ, чиройли нарсаларнинг умри қисқа бўлади, бундоқроғи бўлса ҳам пишиқ бўлсин», деган гаплари эсимга тушди. Эсладим-у, дарров жавонга қўйилган термосимни олдим. Унга ҳам сув қуйдим. Минг надоматлар бўлсин-ки, унинг ҳам ташқи деворлари қизиб, бир соатга етмай суви совиб қолди. «Аттанг, — дедим жиянимга, — мени ҳам қувончим қовушмади-ку».

Балким шу корхона раҳбарлари бунинг сабабини бизга тушунтириб беришар.

О. КАРИМОВ,
муштарий.

ҲОЗИРГИ вақтда металл тахчиллиги ниҳоятда сезилмоқда. Унинг етишмаслиги оқибатида халқ хўжалиги катта зарар кўрмоқда.

Ушбу хабарда вақтида йиғиштириб, тегишли идораларга топширилмасдан кўча,қўйда, корхоналар ташкилотлари ҳовлисида, хўжаликларда занглаб ётган тонна-тонна металломи ҳақида тўхталмоқчи эмасмиз. Кўринишидан арзимасдек туюладиган майда металл қопқоқлар, ҳа шиша ва банка қопқоқлари тўғрисида гапирмоқчимиз.

МУШТАРИЙЛАР ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

МИСҚОЛИ ҲАМ МЕТАЛЛ

Шу кичкина қопқоқларнинг вазнини билишга қизиқдим. Эринмасдан тортиб кўрдик. Тошкент минерал суви солинган шишанинг қопқоғи 0,86 грамм, пивоники эса 1.10 грамм чиқди. Банка қопқоқлари албатта бундан 10—15 баравар оғир келади. Вилоятимиз, жумҳуриятимиз бўйича миллионлаб бундай металл қопқоқларнинг ҳузурини ахлатхоналар кўради, холос. Томчилардан денгиз ҳосил бўлганидек, граммли қопқоқлардан ҳам тонна-тонналаб қимматбаҳо металл пайдо бўлади. Шуни ҳисобга олиб уни тайёрлашни йўлга қўйиш керак. Бу билан албатта каттагина миқдорда иқтисодий самара кўриш мумкин. Бу ҳақда мутасадди идоралар ўйлаб кўришса ёмон бўлмасди.

М. ҲАКИМОВ,
меҳнат фахрийси.

ҚАНДОЛАТЛАР ҚАЕРГА КЕТАЯПТИ?

Шу кунларда вилоятимиз аҳолиси дўконма-дўкон қандолат излаб, кўп ҳолларда топа олишмаяпти. Бу маҳсулотнинг камёб моллар сафига қўшилишининг боиси нимада? Уни қандай қилиб бартараф этиш мумкин? Мухбиримизнинг «Ўртоқ» қандолат фабрикаси директори **М. ИКРОМОВ** билан мулоқоти шу ҳақда бўлди.

— Мухтор Қаюмович, сўнгги пайтларда вилоятимиз аҳолиси дўконларнинг пештахталарида аввалари бемалол турган, айни кунларда эса кундузи шамчироқ ёқиб ҳам топиб бўлмаётган қандолат маҳсулотлари қаерга кетаётганлиги ҳақида рўзномамизга кўплаб мактублар келмоқда. Айтингчи, корхона ўз режа топшириқларини бажармаяптими?

— Йўқ, биз ойлик ҳамда чорак режаларимизни ортиғи билан адо этиб келмоқдамиз. Ўтган ойлар мобайнида жамоамиз режада кўзда тутилганидан 325 тонна кўп маҳсулот ишлаб чиқарди.

— Ундай бўлса гап нимада?

— Маълумки, жумҳуриятимизда бор-йўғи икки корхона яъни Янгийўлнинг «Лаззат» ва бизнинг «Ўртоқ» фабрикаларимиз юқори навли қандолатлар ишлаб чиқаради. Олмалиқ, Урганч, Самарқанд фабрикаларида асосан шарқ ширинликлари — парварда, пашмак, холва, новвот кабилар тайёрланади. Бу икки корхона айни чоғда жумҳуриятимиз аҳолисининг талаб-эҳтиёжларини қондира олмайди.

— Авваллари қондириб келинган эди-ку!

— Тўғри. Бунга қуйидагича жавоб бериш мумкин. Корхонамиздаги мавжуд асбоб-ускуналар бундан қарийб йигирма йил муқаддам ўрнатилган. Уларнинг деярли барчаси ўз хизмат муддатини ўтаб бўлди, янгилаш учун валюта керак. Бизда эса ана шу валюта йўқ. Иккинчидан, илгари биз қардош жумҳуриятлардан кўплаб қандолат маҳсулотлари олар эдик. Хусусан, Болтиқбўйи жумҳуриятлари, Украина, Белоруссия, РСФСЖ бизга ўз маҳсулотларини юбориб турар эди. Лекин айни пайтда улар бизга ўз маҳсулотларини жўнатишдан бош тортмоқдалар. Шунингдек, хом ашё, жумладан қуруқ ва қуюлтирилган сутлар, безакли қутиларни ҳам Россиядан олар эдик. Ҳозир улар томонидан шартномалар бекор қилинаётгани ҳақида кетма-кет телеграммалар келаяпти.

— Ана шундай шароитда корхонангиз қандай фаолият кўрсатаяпти?

— Очиғини тан олиш керак. Ишимизда узилишлар бўлиб турибди. Ашёларни етарли олмаётганлигимиз сабабли шоколадли конфетлар ишлаб чиқаришни тўхтатишга мажбур бўлдик. Бунинг ўрнига оддий карамеллар ишлаб чиқаришни кўпайтирдик. Шу туфайли ҳам белгиланган режани уддалаб келмоқдамиз.

— Мухтор Қаюмович, гапингизга қараганда жумҳуриятимиз аҳолиси «Ўртоқ» қандолат фабрикасининг «Оқ олтин», «Пахтакор» каби машҳур шоколадли конфетларини ўз дастурхонларида бундан буён кўрмас эканлар-да?

— Йўқ. Бу билан мен шоколадли конфетларни мутлақо ишлаб чиқармаймиз демаяпман. Ҳозир жамоамиз ана шу муаммоларни ҳал қилиш устида бош қотиряпти.

— Сир бўлмаса мазкур вазиятдан қандай қилиб чиқмоқчисизлар?

— Жорий йилда Болтиқбўйи жумҳуриятларида бўлган эдим. Ана шунда маҳаллий аҳолини ўзлари етиштирган мева-сабзавотларни корхонага бажонидил топшираётганини кўриб ҳанг-у-манг бўлганман. Ушбу тажрибани ўзимизда ҳам қўлламоқчимиз. Ўзингиз ўйлаб кўринг. Жумҳуриятимиз аҳолисининг деярли кўпчилиги ўз томорқаларига эга. Шу томорқаларда олма, шафтоли каби мевалар етиштирилади. Аксарият ҳолларда улар терилмай қолиб кетади. Биз агар юқори ташкилот рухсат берса шу мева-сабзавотларни харид қилиб, шоколадли конфетлар ишлаб чиқаришни режалаштирмоқдамиз. Бу ҳар икки томонга — бизга ҳам, аҳолига ҳам фойдалидир.

Шунингдек яқинда грециялик ҳамкасбларимиз билан ҳамкорликда маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича дастлабки ҳужжатларга имзо чекилди. Келишувга биноан улар бизнинг корхонамизда тўрт ой мобайнида ўзларининг замонавий асбоб-ускуналарини ўрнатиб, ширин-шакар қандолат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни йўлга қўйишлари лозим.

— Маҳсулотнинг қанча миқдори жумҳуриятимиз аҳолисига сотилади?

— Битимга мувофиқ 70 фоиз маҳсулот хорижий мамлакатларда 30 фоизи жумҳуриятимизда сотилади. Ишлаб топилган валютага биз янги асбоб-ускуналар харид қилмоқчимиз.

— Мухтор Қаюмович, ўттиз фоиз маҳсулот бизнинг жумҳуриятимиз учун кам эмасми?

— Йўқ. Ҳозир бизнинг корхонамизда йилига 24 минг тонна қандолат маҳсулотлари ишлаб чиқарилмоқда. Грециялик ҳамкасбларимиз эса салкам 100 минг тоннага яқин қандолат маҳсулотлари тайёрлашни режалаштирган. Демак, бу ҳозир ишлаб чиқарилаётган ҳажмдан анча юқоридир.

Бундан ташқари айни кунларда «Казгипропищепром» институти Юнусобод даҳасида қад кўтарувчи янги қандолат фабрикаси лойиҳаси устида иш олиб бормоқда. Унинг қурилиши келгуси беш йилликка мўлжалланяпти. Мазкур фабрика ишга тушгач у ерда 36 минг тонна қандолат маҳсулотлари тайёрланади.

— Келгуси режаларингиз қандай?

— Сентябрь ойида Туркиянинг Стамбул шаҳрида иш юзасидан бўлдим. У ерда кўпгина саноат корхоналари фаолияти билан танишдим. Туркияда биздаги каби йирик саноат корхоналари қурилмас экан. У ерда асосан кичик-кичик корхоналар фаолият кўрсатади. Хусусан, бор-йўғи 40 квадрат метр саҳнга эга бўлган икки хонадан иборат кичик фирмада кунига 5 минг дона кассеталар ишлаб чиқарилиб, уларга овозлар ёзилаяпти. Мана шу жараёнларни атиги 20 киши бажаради. Стамбулдаги «Улкер» қандолат фабрикасида эса 600 киши меҳнат қилар экан. Лекин уларнинг ишлаб чиқараётган маҳсулотлари бизникидан уч баробар кўп. Шу корхонада биргина мастер ҳам технологик, ҳам назоратчилик, ҳам раҳбарлик лавозимларини бажармоқда. Қолган барча ишларни компьютерлар бажарар экан. Қўл меҳнати ҳам кам. 30 фоизни ташкил этади. Бошқа фирмалар билан тузилган шартномалар ҳам ўз вақтида бажарилади. Агар хом ашё етказиб берувчи фирма шу маҳсулотларни бир неча дақиқага кеч олиб келса жарима тўлайди. Сифатини айтмайсизми. Бизда деярли барча хом-ашё сифатсиз. Боз устига уларни олиш учун ҳафталаб югуришингиз керак. Вазни ҳам ҳужжатларда кўрсатилганига жавоб бермайди. Шу тажрибаларга асосланиб биз келгусида Тошкент вилояти ноҳияларида кичик-кичик корхоналар тузмоқчимиз. Жамоа хўжаликлари, совет хўжаликлари етиштираётган маҳсулотлардан ширинликлар ишлаб чиқаришни кўзда тутаяпман. Чунки ҳар бир сабзавот ва мевадан ширин-шакар қандолат маҳсулотларини ишлаб чиқариш мумкин. Унда боғбонларимизнинг пешона тери тўкиб етиштираётган мева-сабзавотлари ҳозирги кунга ўхшаб увол бўлмайди. Ўз меҳнатларига яраша даромад оладилар. Халқимиз дастурхони ширин-шакар қандолат маҳсулотларига тўкин бўлади. Асосий мақсад ва режамиз ана шулардан иборат.

А. ҲАКИМОВ.

Аброр Ҳидоятов таваллудининг 90 йиллигига

БЕТАКРОР, БУЮК ЭДИ

УЛУҒ рус танқидчиси В. Белинскийнинг театр санъатида фожиа асарлари драматургиянинг гултожидир, дейиши бежиз эмас, Шу маънода В. Шекспир асарлари туфайли буюк актёрлар, буюк театрлар вужудга келди, деб бемалол айтса бўлади. Дунёда ҳеч бир театр йўққи, уларда Шекспир фожиалари саҳналаштирилмаган бўлсин. Агар ўзбек театр санъати тарихига назар солсак, етук ижодий жамоаларгина бу буюк др матургнинг асарларига мурожаат этишганини кўрамиз.

Драматургнинг «Ҳамлет» ва «Отелло» фожиаларининг Ҳамза номли театр саҳнасида томошабинларга тақдим этилиши халқимиз маданий ҳаётида катта воқеа бўлганди. Айниқса, бу асарлардаги бош ролларни меъёрига етказиб ижро этган буюк актёр — Аброр Ҳидоятов табиатан ана шу спектакллар учун дунёга келган санъаткор эди. Албатта, унинг ҳамма образлари ўз талқини билан бир-бирларидан ажралиб турарди. Бироқ Ҳамлет билан Отелло — ўзига хос олам эди. Минг афсуски, мен у киши ижросидаги Ҳамлетни ўз кўзим билан кўриш бахтига муяссар бўлмаганман. Бироқ ўша фожиадаги «Ё ўлиш, ё қолиш» монологи ёзилган пластинкани ҳар сафар зўр ҳаяжон билан эшитаман.

Отелло образини яратишдаги иш жараёнлари, спектакль воқеаларини ўз кўзим билан кўрганлигим, актёр билан яқиндан ҳамсуҳбат бўлганлигим, айни кунларда А. Ҳидоятовнинг 90 йиллиги нишонлаётганлиги муносабати билан ана шу воқеалар кўз ўнгимдан бирма-бир ўтади...

Буюк актёр Отеллони ўйнар экан, унинг асаб томирлари энг юқори нуқтага кўтарилларди. Спектакль беш пардадан иборат бўлиб, қаҳрамоннинг бахтиёр дамлари асарнинг фақат бошланишидагина тасвирланарди. Маккор Яго иғво бошлади дегунча жанжал ва ғалвалар кучаяр, бу эса актёрдан жуда катта жисмоний куч талаб этарди. Аброр аканинг томоша давомида беш марта, яъни ҳар пардадан сўнг ички кўйлагини алмаштирганини ўз кўзим билан кўрганман. Саҳнадан чиқди дегунча кийим кийдирувчи ва гримчи Виктор қора терга тушган санъаткорни елпишарди. Виктор Лучихин ҳар сафар «Отелло» спектакли қўйиладиган куни эрталабданоқ шиша пўкаги қайната бошларди. Ана шу пўкак суви билан у Аброр ака танасини бўярди. Сочларининг табиий жингалаклиги, қоп-қорага бўялган танаси, айниқса, эҳтиросдан жунбушга келгандаги кўз қарашларидан ҳар қандай томошабин даҳшатга тушарди. Бизнинг ишимизни осон деб юрадиган кишиларга шу ҳолатни кўрсатганимда, улар кўп вақтгача хижолат чекиб юришганини биламан.

Театрда суфлёр деган ниҳоятда масъулиятли бир касб борки, бу ҳамманинг ҳам қўлидан келавермайди. Тиллахўжа Исматуллаев театрда бир умр ана шу касбда ишлаган эди. Аброр Ҳидоятов ана шу суфлёр бўлсагина саҳнага чиқарди. Ҳеч муболағаси йўқ, у киши бетоб бўлиб қолганда бир мартагина спектакль қолдирилган эди, холос. Ҳатто, Москвада Шекспир ижрочиларининг беллашуви ўтказиладиган бўлдию, «Отелло»дан монолог ўқишга таклиф этилган Аброр ака «пойтахтга суфлёрсиз бормайман» деб туриб олди... Суфлёр ҳам ижрочидек парда туширилгандагина нафасини ростлаб оларди...

Отелло — ғоят истеъдодли, ҳар томонлама билимдон, олижаноб, ҳақгўй ва ҳақиқатпараст шахсдир. Унингча, инсон деган буюк ва муқаддас зот ёлғон гапириши мумкин эмас. Бундан Яго жуда усталик билан фойдаланади. У икки буюк шахснинг юксак инсонийлиги ва ишончига суиқасд қилади. Шу инсонийликка, икки шахсдаги барча ажойиб фазилатларга нафрат ҳамда душманлик билан қараб, оқибатда шундай бўладики, Отеллони ниҳоят даҳшатли фожиага олиб келган нарса — Яго макрига қурилган рўмолча воқеаси ва таҳқирланган номус азоби бўлиб чиқади. Дездемонадек энг мусаффо ва муқаддас деб ҳисобланган (Отелло томонидан) маҳбубанинг «тубанларча хиёнатига» Отелло ишонади. Фожиа ана шу воқеа асосида яратилди ва шу сабабдан ҳам жуда катта довруғ қозонди.

Бутун ҳаётини Шекспир асарларига бағишлаган рус танқидчиси, мазкур фожиани ўйнаган ижрочиларнинг кўпчилигини шахсан кўришга ҳаракат қилган шекспиршунос олим Морозов Аброр аканинг Отеллосини кўриш учун Москвадан Тошкентга беш марта келиб кетгани ҳамон ёдимда. Бундан ташқари Англия парламент делегациясининг аъзолари театрнинг фикр ва мулоҳазалар дафтарига шундай деб ёзиб қолдиришган: «Биз ҳеч қачон, ҳеч қаерда, ҳатто Лондонда ҳам ушбу пьесани бу ердагидек аъло даражада саҳналаштирилганини кўрмагандик. Биз айниқса, Отелло ва Дездемона ролларини ижро этган

артистларга алоҳида тасанно айтамиз ва уларга ўз ҳайратларимизни билдирамиз». Бу шон-шуҳрат актёрлар ва режиссёрга ўз-ўзидан келмаган эди, албатта.

Ҳар гал саҳнага чиқар экан, Отелло — Аброр акага Москвада ўқиб юрганида олган билими ва таассуротлари, унинг ўзидан аввал машҳур бўлган Отелло ролининг ижрочиларининг талқинлари, режиссёрларнинг ечимлари кўмакка келарди. Саҳна безаги дейсизми, кийим-кечак, мусиқа ҳам унинг кўнглига жуда мос тушгандай туюларди. Зотан, спектаклда ҳар бир гап-сўз, имо-ишора ва ҳаракат яхлитликни талаб этади. Бундан ташқари, ҳар бир образ ва ҳаттоки эпизодлар учун ҳам рассом махсус хомаки чизмалар тайёрлар, уларнинг ҳаммаси режиссёрлар кўригидан ўтарди. Аброр ака — Отелло оқ кўкрак бурмали кўйлак, шалвор устидан оқ мовутдан або, белида арабларга хос ўрамаси, қулоғида чироқ ёруғида товланадиган ҳалқа, оёғига кема тумшуғига ўхшаш қиррали ковуш кийиб чиқарди.

Ўша йиллари театрда Оврупо ва миллий оркестрлар мавжуд бўлиб, бастакор ва дирижёр И. Князевский томоша учун махсус мусиқа яратган эди. Мусиқа Отелло юрагига ғулғула тушаётганида кўмаклашарди. Энди ўйлаб кўрсам, бу спектаклни тайёрлашда ҳеч нарса аялмаган экан. Ўша даврларда томоша бир неча бор кўрикдан ўтарди. Режиссёрнинг ўзи қониқмагунча дастлабки томоша ҳам эълон қилинмасди. Биргина прогон, яъни томошани бошидан охиригача кўрикдан ўтказиш ўндан ортиқ қайталанарди. Шунда ҳамма нарса кўздан кечириларди.

«Отелло» фожиаси биринчи бор кўрсатилганда шундай бўлган: саҳна, зал... ҳаммаёқ зимистон, чўққида икки кўзи ёниб турган ҳабаш гавдаланади. Аброр ака — Отелло майда ҳаракатлардан бутунлай қочар, режиссёрлар ҳам унга шундай имконият яратиб беришганди... Аброр акада сўз оҳанглари ҳам ранг-баранг товланарди. У севган ёри — Дездемонага шундай нафис муомала қилар эдики, томошабин унинг генерал эканини унутиб қўярди. Ҳар сафар Отелло Дездемона билан учрашар экан, қалб торлари чертилиб кетгандай бўларди. Узоқ сафардан сўнг Қибрисда учрашганларида ҳар икки юрак бир-бирига талпинарди. Шунда Дездемонага қарата Отелло: «Шодлигимдан сўзламоққа сўз тополмайман, бахтим шунга ёр бўлдики нафасим тутди», дейди.

Иғвогар Яго аста-секин Отелло юрагига ғулғула сола бошлайди. Кўнгли пок, бошқаларни ҳам ўзи сингари покиза деб ўйловчи Отелло шубҳаларга ишонмасликка ҳаракат қилади. Актёр бундай ҳолатлар ифодаланган саҳналарни ҳардамхаёллик билан ўтказади: «Истайсанки умр бўлсин рашкдан иборат, ҳар чорак ой янги-янги шубҳа туғсинми?»

Отелло бу сўзлар билан Ягога мурожаат этар экан, унга «иғвони бас қил» дегандай урғу беради. Яго эса «Отасини алдади-ку, сизга тегаркан...» деганида Отелло бир сесканиб ўйга толади. Кўп ўтмай ўзини юпатгандай бўлади. Бора-бора актёр қалбида кураш бошланганини ҳис этамиз. Ёниб бораётган юракни ирода кучи босиб тургандай бўлади. Отелло соддадиллик билан Яго уйдирмаларига ишониб бораверади. Бир томондан уни номус қийнаса, иккинчи томондан Дездемонага бўлган меҳр-муҳаббати изтиробга солади. У Ягога йўлбарсдай ташланиб, хотинининг фаҳш ишларига далил топишга уринади. Иблис Яго ҳам далиллар келтираверади, гап рўмолчага бориб тақалганида Отелло иложсиз, боши берк кўчага кириб қолгандай бўлади:

Мен қора-қораманми?
Мен бир тўда олифталар сингари
Текис-силлиқ қилиб сўзлайолмайманми?.. монологида ирқчиликка қарши умуминсоният минбаридан туриб сўзлагандай бўлади.

Охирги саҳна. Ўртадаги катта тахтнома нақшлар билан безатилган кроватда Дездемона оппоқ ички кўйлакда ором олмоқда. Шу пайт Отелло шам кўтарган ҳолда кириб келади. У ўзининг нигоҳини Дездемонадан узмайди. «Наҳотки шундай гўзал бир фаришта хиёнат қилган бўлса?» деб ўйлайди. «Йўқ, сен покизасан», дегандай унинг лабларидан оҳиста ўпади. Уйғотиб юборишдан қўрқиб яна орқага чекингандай бўлади. Дездемона ҳам «Отелло келиб қолади» деган хаёл билан унча қаттиқ ухламаган эди. У оҳиста кўзини очиб, Отеллога талпинади. Аммо Отелло юрагида яна ғазаб жунбушга келади. Актёр саҳнада шундай ҳаракат қиладики, томошабинлар ўтирган ўринларидан саҳнага томон беихтиёр туриб кетадилар... Отелло Дездемонани оҳиста бўға бошлайди... Сўнг жонсиз маҳбубасига тикилганча ибодат қилгандай бўлади. Шу орада Эмилия кириб эрининг Дездемонага туҳмат қилганини ва рўмолчани ўзи тасодифан топиб, эрига келтириб берганини айтганида, Отелло ҳушига келгандай бўлиб, биргина «А?» сўзини ишлатади. Шу биргина «А?» унинг нақадар даҳшатга тушганлигини ифодалайди. Бирдан кроватга ўзини ташлаб фарёд қила бошлайди ва тўсатдан жимиб қолади. Бироздан сўнг эса телбаларча кулиб юборади...

Санъаткор бу сўзсиз саҳналарни шундай таъсирчан ифода этадики, томошабинлар Отеллони айблаб залдан унга гап отадилар. Бир вақт у аста белбоғи

орасидан алланимани олгандай бўлиб кўксига уради ва эмаклаб бориб Дездемона оёғи остида жон беради...

Ҳа, ўзбек совет театр санъатининг ёрқин юлдузи Аброр Ҳидоятов бетакрор истеъдоди билан ўзига беқиёс ҳайкал қўйиб кетди. Биз, санъаткорлар Аброр аканинг ана шу ўлмас образларига қайта-қайта мурожаат қилар эканмиз, ундан ўлмас руҳ ва куч-ғайрат олаверамиз.

Зикир МУҲАММАДЖОНОВ,
ССЖИ халқ артисти.

● **Суратларда: Аброр Ҳидоятов «Алишер Навоий», «Отелло» ва «Маликаи Турандот» спектаклларида.**
Суратчи К. РОМЕЕВ.

Қишлоқлар обод бўлмоқда

РОВАТАКНИНГ АҲИЛ КИШИЛАРИ

Ўрта Чирчиқ ноҳиясидаги Роватак қишлоғининг ўз тарихи, анъаналари бор. Қорасув дарёсининг оқими бўйлаб жойлашган бу қишлоққа ҳар бир давр ўзининг ўчмас изини қолдирган. Яқинда қишлоқ аҳли катта бир қулайликка эга бўлди. Хўжалик марказида ёшу-қарига манзур бўладиган чойхона битказилиб, ишга туширилди. Чойхона деганда кўз ўнгимизга қариялар гурунглашиб, чойхўрлик қиладиган маскан келади. Бу чойхонада эса қариялар учун алоҳида хонада кўрпача ва ёстиқ тўшалган сўрилар ҳам, ёшларнинг талабига жавоб берадиган асбоб ускунага ва кўринишга эга бўлган хоналар ҳам мавжуд.

Одатда чойхонада ҳордиқ чиқариш мақсадида хотиралар эсга олиниб, гурунглашилади. Биз эса чойхона баҳона Терешкова номли жамоа хўжалиги раиси З. Юсупов билан ҳозирги кунда қилинаётган ишлар ва келгуси режалар ҳақида суҳбатлашдик.

— Зокир ака, чойхонанинг ёшу-қарига мўлжаллаб қурилишидан қандай мақсад кўзда тутилган?

— Авваламбор, хўжалик марказида чойхона қурилиши қишлоқ аҳлининг кўп йиллик орзуси эди. Бино қурилишига 85 минг сўм сарфланди. Саволингизга келсак, чойхона азалдан тарбия маскани бўлиб келган. Эндиликда ҳам у ўзининг азалий вазифасини бажариши керак. Ёш авлод тарбияси ҳар бир даврнинг, ҳар бир жамиятнинг диққат марказида бўлиб келган. Кечқурунлари, ўқиш ва ишдан бўш вақтларида ёшлар нима қилиши керак? Кўчама-кўча дайдиб юришнинг оқибати маълум — ичкиликбозлик ва қиморбозлик... Буларнинг бари жиноятга етаклайди.

Чойхонада, табиийки, ёшлар катталарнинг назорати остида бўлади. Ножўя хатти-ҳаракатлар қилишга йўл қўйилмайди. Ёшларни чойхонага жалб этиш учун барча имкониятларни ишга солямиз. Ёшлар хонаси учун видеомагнитофон ва мусиқа асбоблари сотиб олишни мўлжаллаб қўйганмиз. Дарвоқе, хўжалигимизда қўшиқчилик санъатини эгаллаган ёшлар талайгина. Ансамбль тузсак, тўйларимизни файзли ўтказишда хизмат қилишмоқчи.

— Аҳолининг маданий турмуш тарзига хизмат қиладиган яна қандай қурилишлар режалаштирилган?

— Чойхонанинг орқа тарафида жойлашган автогаражни ёшлар боғига айлантириш ниятимиз бор. Бундан ташқари шу йилнинг ўзида 151 минг сўмлик кўчаларни асфальтлаш ишлари бажарилди. Яна 55 минг сўмлик асфальтлаш ишлари амалга оширилиши керак.

— Бу борада келгуси йилдаги режалар қандай?

— 1991 йилда жами 903 минг сўмлик қурилиш қилмоқчимиз. Шу ҳисобдан хўжалик марказида ўйингоҳ ва чўмилиш ҳавзаси, 2-участкада 140 ўринли боғча, дўкон, шифохона, чойхона каби аҳолининг маданий ҳаётига хизмат қиладиган қурилишларни бошламоқчимиз.

— Маҳалла қўмиталарининг фаолияти ҳақида ҳам тўхталсангиз...

— Еттита маҳалла қўмитаси ташкил этилган бўлиб, унга фахрийлар Кенгашининг раиси, кўп йиллик раҳбарлик тажрибасига эга бўлган Мирза ака Каримов бошчилик қилади. Яқинда маҳалла қўмиталарининг раислари тўй билан боғлиқ ишларни тартибга солишди. Тўй арафасида бўладиган ичкиликка барҳам берилди.

Қорақалпоқ маҳалласида қўмита раиси Умар ака Анорбоев бошчилигида жамоатчилик кучи билан мачит ва маҳалла идорасини қуриш ишлари тезкорлик билан олиб борилянти. Чорва молларини боқиш учун маҳаллаларнинг ҳар бирига 4 гектардан, жами 28 гектар яйлов ажратмоқчимиз.

Ҳусан СУЛАЙМОНОВ.

● **Суратларда: чойхона ҳаётидан лавҳалар.**
Суратчи А. ЭГАМҚУЛОВ.

Муҳаррир
Н. НАСИМОВ.

ШОИРЛАР ЎҚУВЧИЛАР ҲУЗУРИДА

Солдатскоедаги 1-Май номли 2-ўрта мактаб ўқувчилари билан жумҳуриятнинг турли рўзнома ва ойнамаларида ишлаётган шоир ва ёзувчиларнинг янги йил олдидан учрашуви бўлиб ўтди.

Учрашувда шоирлар Собит Ғофуров, Фарида Усмонова, Кавсар Турдиева, Муҳтарама Эгамбердиевалар янги ёзган шеър, ҳажвия, ҳикояларидан намуналар ўқиб бердилар. Келгуси йилдаги режалари ҳақида суҳбатлашдилар.

Х. ЗОКИРОВА.

ОЙНАИ ЖАҲОНДА

Сешанба

25 ДЕКАБРЬ

ЎзТВ I

11.30 Инземда. Телефильм. 12.00 «Бобур». Пиримқул Қодировнинг «Юлдузли тунлар» романи асосида кўп серияли видеофильм. 5-қисм. 13.20 Новвой ва ялқов. Мультфильм. 13.30 Такрорий фильмлар экрани. Мовий тоғлар ёки ҳақиқатдан узоқ воқеа. Бадиий фильм. 18.05 Янгиликлар. 18.10 Кичик дўстларимиз саргузаштлари. Мультфильм. 18.25 Болалар учун. Жажжи сайёралар. 18.55 Қадрият. 19.30 Ахборот. 19.50 Мулоҳаза. Адабий кўрсатув. 20.20 Медитация. Манзарали фильм. 20.30 Ахборот. 20.50 Аёл қалби наволари. Мусиқий кўрсатув. 21.30 «Время». 22.00 «Бобур». Пиримқул Қодировнинг «Юлдузли тунлар» романи асосида кўп серияли видеофильм премьераси. 6-қисм.

ЎзТВ II

19.05 Лейтенант Некрасовнинг хатоси. Бадиий фильм. 20.30 Шаҳардаги муаммолар. Бевосита мулоқот.

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

21.30 «Время». 22.00 Қизил майдон. Бадиий фильм. 1-серия.

МТ I

7.00 «120 минут». 9.00 Воситачи. Уч серияли телевизион бадиий фильм. 2-серия. 10.10 Бу бўлган... бўлганди... 10.30 Қизил томоқ. Мультфильм. 10.50 Эҳ, джаз. Телевизион мусиқий спектакль. 11.55 Болалар соати. 12.55 Коллаж. 13.00 «Время». 13.50 Шахмат бўйича жаҳон чемпионатида. 18.30 Мусиқий хазина. А. Скрябин. Экстаз поэмаси. Москва Давлат симфоник оркестри ижро этади. Дирижёр — П. Коган. 19.00 «Время». 19.30 Қизча ва масхарабоз. Мультфильм премьераси. 19.40 Сиёсий мулоқотлар. 20.35 Барча дарёлар оқади. Саккиз серияли телевизион бадиий фильм. 6-серия. 21.30 «Время». 22.00 Россиянинг парламент хабарномаси. 22.15 Сўз. Адабий-бадиий программа. 00.15 «ТЯХ». 00.30 Шахмат бўйича жаҳон чемпионатида.

МТ II

9.00 Эрталабки бадантарбия машқлари. 9.15 Кунлардан бир кун. Илмий-оммабоп фильм. 9.20, 10.35 Жўғрофия. 7-синф. Антарктидадаги замонавий тадқиқотлар. 10.05 Француз тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун. 11.05 Француз тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун. 11.35, 12.35 Жўғрофия. 8-синф. ССЖИнинг ер ресурслари. 12.05 Буюк Француз инқилоби йилларидаги француз дипломатияси. Француз тилида кўрсатув. 13.05 Такрорий телефильмлар сеанси. 20 декабрь. Тўрт серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия — Ҳарбий диктатурами? 14.10 Ритмик гимнастика. 14.40 Мамлакат опера театрлари ёш яккахонларининг концерти. 15.50 РСФСЖ шаҳарлари телестудиялари. Яшаш учун Олтойни танлаймиз. Барнаулдан кўрсатилади. Москвадан Олтойга кўчиб келган Шаболинлар ёш оиласи ҳақида. 17.45 Ритмик гимнастика. 18.15 ССЖИ халқ депутатлари тўртинчи съездида. 20.15 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! Ўн икки ой. 5-қисм. 20.30 ССЖИ халқ депутатлари тўртинчи съездида. 21.30 «Время». 22.00 20 декабрь. Тўрт серияли бадиий фильм. 2-серия — Саботаж. 23.05 Коллаж. 23.10 П. И. Чайковский номли танлов совриндорларининг гала-концерти. 1-бўлим.

ЭЪЛОНЛАР БУРЧАГИ

«Юбилей» Марказий спорт саройида

28 ДЕКАБРЬ — 10 ЯНВАРЬ КУНЛАРИ

МУЗ УСТИДА ШАҲАР АРЧАСИ

(совғалар билан)

ТОМОШАЛАР

28 декабрда — соат 13, 15.00 да,
29, 30 декабрда — соат 11, 13, 15.00 да,
31 декабрда — соат 11.00 да,
1 январда — соат 13, 15.00 да,
2, 3, 4 январда — соат 11, 13, 15.00 да,
5, 6 январда — соат 11, 13, 15, 17.00 да,
7, 8, 9, 10 январда — соат 11, 13, 15.00 да **бошланади.**

Олдиндан патталар сотиш ташкил этилган ва нақд пулсиз ҳисоб бўйича жамоа бўлиб тушишга буюртмалар қабул қилинмоқда.

Чипталар «Юбилей» марказий спорт саройи залида ва вакиллар томонидан сотилмоқда.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 46-03-12, 46-07-33.

Касса ҳар куни соат 10 дан 18.00 гача ишлайди.

С. И. КАДИШЕВ НОМЛИ 33-АВИАЦИЯ ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
Совет Армияси сафларидан захирага бўшатилган йигитларни қуйидаги ихтисослар бўйича

ЎҚИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

РАҚАМЛИ ДАСТУР ВОСИТАСИДА БОШҚАРИЛАДИГАН ДАСТГОҲЛАРНИНГ ОПЕРАТОРИ, ФРЕЗЕРЧИ, УЧИШ АППАРАТЛАРИНИНГ ЙИҒУВЧИ-ЧИЛАНГАРИ.

Ўқиш муддати — ойига 75 сўм стипендия тўланган ҳолда 6 ой.

МАШҒУЛОТЛАР — ГУРУҲЛАР ТЎЛИШИГА ҚАРАБ БОШЛАНАДИ.

Турар жойга эҳтиёжи бўлган йигитлар ётоқхона билан таъминланадилар.

ЎҚИШ ВАҚТИ МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИГА ҚЎШИБ ҲИСОБЛАНАДИ.

Билим юртини битирганлар В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасига ишга юбориладилар, аълочилар эса мамлакат олий ўқув юртларига ўқишга юбориладилар.

Билим юртига кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар:

директор номига ариза, маълумоти тўғрисида аттестат, паспорт, 4х5, 3х5 см катталикдаги 4 та фото сурат.

Манзилимиз: 700207, Тошкент шаҳри, Генерал Петров кўчаси, 331-уй (30, 103, 110, 151, 171 — автобуслар; 6, 29-трамвайларнинг «С. И. Кадишев номли билим юрти» бекати).

Телефонлар: 96-58-20, 96-39-72, 96-47-70.

«ТАШЭЛЕКТРОСЕТЬ» ЭСЛАТАДИ:

қуйидаги шахсларга электр энергиясидан фойдаланганда 50 фоиз ҳисобида ҳақ тўлаш имтиёзлари

БЕРИЛАДИ:

— Совет Иттифоқи қаҳрамонларига ва у билан бирга яшаётган оила аъзоларига;
— Шуҳрат нишонининг уччала даражаси билан тақдирланган шахсларга ва у билан бирга яшаётган оила аъзоларига;
— Улуғ Ватан уруши ногиронларига ва у билан бирга яшаётган оила аъзоларига. Агар Улуғ Ватан уруши ногирони вафот этса, электр энергиясидан фойдаланганлиги тўғрисидаги ҳақ тўлаш имтиёзи ногироннинг рафиқасига (турмуш ўртоғига) берилади.
— Улуғ Ватан уруши қатнашчиларига;
— Улуғ Ватан уруши даврида Ленинград шаҳри қамалида яшаган шахсларга;
— байналмилалчи-жангчиларга;
— ҳалок бўлган ҳарбий хизматчиларнинг оилаларига, нафақа олувчи оилаларга, агар боқувчисини йўқотган ёки ҳарбий хизматчиси ҳалок бўлган бўлса;
— шахсий нафақахўрларга ва у билан бирга яшаётган оила аъзоларига;
— кўриши ёмон бўлган I гуруҳ ногиронларига.

ҲАРБИЙ ХИЗМАТЧИСИ ҲАЛОК БЎЛГАН ОИЛАЛАРГА ҚУЙИДАГИЛАР КИРАДИ:

— ота-оналари;
— хотини, никоҳдан ўтмаган бўлса ҳам, қанча миқдорда нафақа олишидан қатъий назар;
— етуклик ёшига етмасдан ногирон бўлиб қолган болаларга;
— ота-онаси вафот этган ёки дом-дараксиз йўқолган болаларга.

«ТАШЭЛЕКТРОСЕТЬ»
«ЭРА» тажриба реклама-ишлаб чиқариш агентлиги.

Д. — 1945. Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12